

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**Сучасна українська література. Юрій
Андрухович, Юрко Іздрик**

Magisterská diplomová práce

VYPRACOVAL: ALEX ELGART

VEDOUCÍ PRÁCE: MGR. ULYANA KHOLOD, PH.D.

2009

Prohlašuji, že jsem práci na téma: „Сучасна українська література. Юрій Андрухович, Юрко Іздрик“ vypracoval samostatně a u převzatých částí jsem uvedl vzor.

V Kyjevě, dne 25. 6. 2009

Podpis

Touto cestou bych chtěl poděkovat a vyjádřit svou vděčnost vedoucí diplomové práce Mgr. Ulyaně Kholod, Ph.D., která svým vstřícným přístupem, dobrou radou a věcnými připomínkami přispěla ke zdárnému dokončení této práce.

Podpis

Зміст

Вступ.....	6
1. Сучасна українська література.....	9
1.1. Основні питання часове, територіальне та ідейне.....	9
1.1.1. Питання часове.....	9
1.1.2. Питання територіальне.....	10
1.1.3. Питання ідейне (ідейна генеалогія).....	11
1.1.4. Питання генеалогічне.....	13
1.2. Постмодерністичні тенденції сучасної української літе- ратури.....	16
1.3. Рефлексія сучасної української літератури у перекладах чеською в антології коротких прозових творів «Український експрес».....	21
2. Юрій Андрухович.....	25
2.1. Біографія.....	25
2.2. Поезія Ю. Андруховича.....	27
2.3. Проза Ю. Андруховича.....	29
2.4. Бібліографія.....	33
3. Юрко Іздрик.....	36
3.1. Біографія.....	36
3.2. Твори.....	37
3.2.1. Оповідання та новели Іздрика.....	37
3.2.2. Романи Іздрика.....	40
3.3. Графічні та мовні засоби у творах Ю. Іздрика.....	42
3.3.1. Графічні засоби.....	42
3.3.2. Мовні засоби.....	43
3.4. Графічні та мовні засоби у новелі "Вода".....	45
3.4.1. Синтаксичні засоби.....	45

3.4.2. Морфологічні засоби.....	47
3.4.3. Засоби словотворення.....	47
3.4.4. Фонетичні засоби.....	48
3.5. Варіанти перекладу.....	48
3.6. Бібліографія.....	49

Висновок.....	52
---------------	----

Resumé v českém jazyce

Anotace

Використана література

Веб-ресурси

Список додатків

Додатки

Вступ

Хоча сучасна українська література на етапі третього десятиліття свого існування могла б здаватися темою досить вивченою, структурованою і ясною, проте, це не зовсім так. За настільки тривалий час дійсно був зібраний величезний масив матеріалів, з'явилася велика кількість наукових й псевдонаукових досліджень, було проведено чимало дискусій, присвячених цій темі, і в плані популяризації вона стала якимсь модним атрибутом, що у суспільному житті українського народу вже частково зносився. На українському ґрунті, де була проведена основна частина нашого дослідження й збір матеріалів для написання цієї дипломної роботи, ця тема, по суті, не є новим поняттям, однак характер матеріалів, охоплюючих цю тему, має ряд певних недоліків щодо її осмислення у філологічних колах Центральної та Східної Європи.

Серед цих недоліків щодо наукових джерел варто виділити, насамперед, їхню некомплектність і фізичну недоступність; наприклад, у суспільно доступних джерелах є поганою форма їхнього написання - популярною кічевою манерою та, у більшості випадків з надмірною національною заглибленістю. Ці фактори роблять джерела інформації для наукових цілей сучасних європейських літературознавців, лінгвістів і перекладачів недоступними й мало зрозумілими.

Загальною метою цієї роботи не є вияв комплексної картини стану і розвитку сучасної української літератури, але насамперед опис її основних тенденцій, принципів, стильової і територіальної структури, її місця у контексті східноєвропейських та загальноєвропейських літератур. Щодо змісту праці, то ми не ставимо собі за мету описати українську літературу від витоків

до теперішнього моменту, а хочемо визначити часовий відрізок і середовище, з якого вона вийшла, проаналізувати поняття українського постмодернізму в якості її основного напрямку на прикладі творчості двох найбільш яскравих його представників - Юрія Андруховича і Юрка Іздрика.

Таким чином, ця праця не претендує на широту й обсяг енциклопедичного довідника, але могла б слугувати фундаментом для майбутніх досліджень молодих філологів Кафедри української мови Університету ім. Палацького в Оломоуці та інших наукових установ, що вивчають дану проблематику. Практичною метою роботи є створення наукового посібника, що буде допомагати, по-перше, починаючим лінгвістам у процесі аналізу текстів сучасної української художньої літератури, по-друге, літературознавцям, що вивчають творчість окремих українських письменників сучасності, а також перекладачам сучасної української літератури для її розуміння, необхідного для адекватних якісних перекладів.

Не менш важливим завданням є також пошук відповідей на спірні питання сучасної української літератури, питання позиціювання української літератури у часовому, мовному і територіальному аспектах з погляду включення у загальноєвропейський контекст.

Написана робота складається із трьох основних розділів: перший - присвячений визначенню часу, місця й особливостей формування сучасної української літератури, виділенню основних ідей і напрямків її розвитку, позначенню територіальної і мовної неоднорідності цього явища. У цьому розділі також уміщено рефлексію (інтерацію) на антологію сучасної української новели «Експрес Україна» - перше комплексне «повідомлення» про сучасну українську літературу у чеському літературному середовищі.

Другий і третій розділи присвячені аналізу літературної творчості двох видатних письменників сучасності – Юрія Андруховича і Юрка Іздрика. Кожний з розділів складається з декількох підрозділів, що висвітлюють певні аспекти досліджуваного питання.

Використані матеріали:

Що стосується теми й характеру, то це дослідження базується на сучасних критичних працях українських літературознавців, діючих як в Україні, так і в інших країнах, опублікованих як у друкованому, так і в електронному видах у т.ч. наукових статтях, монографіях, дисертаційних роботах. Не менш важливе джерело – твори розглянутих авторів, опубліковані як окремі видання, а також у збірках, антологіях, в оригіналі або у перекладах на чеську мову.

1. Сучасна українська література

1.1. Основні питання часове, територіальне та ідейне

1.1.1. Питання часове

Перш ніж ми візьмемось до аналізу сучасної української літератури, варто визначити часові рамки й ареал поширення даного явища.

Кожна літературна епоха (як і будь-яке явище взагалі), як правило, проходить певні етапи розвитку: спочатку йде період формування, утворення, потім - фаза зрілості, розквіту й, нарешті, період занепаду, завершення. У цьому конкретному випадку нам хотілося б звернути увагу на те, що сучасна українська література перебуває у періоді свого формування (процес незавершений і навіть, ми б сказали, ще не дозрілий), і тут було б цікаво визначити початкові границі, так би мовити «точку відліку» цього явища.

Дотримуючись поверхневої логіки можна було б припустити, що сучасна українська література з'явилася безпосередньо разом із незалежною державою Україна, тобто після 24 серпня 1991 року (Михайлова Н., Сучасна українська словесність¹), але, як нам повинно бути очевидним, ніякі політичні події та дати не можуть стати прямими ініціаторами того або іншого літературного процесу. Цілком природно, що поступове визрівання сучасної літератури в Україні почалося раніше. Але коли саме? Деякі дослідники вважають знаковим період початку 80-х рр., час так званої «перебудови», помітного ослаблення радянського режиму; інші ж вказують на чорнобильську катастрофу 26 квітня 1986р. (Гундорова Т., Післячорнобильська бібліотека²).

Головним стимулом зміни літературного курсу нам видається найбільш логічним початок процесу зародження сучасної української літератури разом з ходом природного розвитку всієї європейської літератури 20 століття.

Звичайно існували специфічні фактори, такі як наявність «залізної завіси», що перешкоджали проникненню й популяризації «буржуазних» літературних напрямків на територію СРСР і деяку вимушену «периферійність» свідомості українців другої половини 20 століття, що призвело до незначного відставання в розповсюдженні постмодернізму (а саме цей напрямок є знаковим для нашого дослідження) на цих територіях. Виходячи із усього вище сказаного, ми пропонуємо вважати базовою точкою зародження сучасного українського літературного процесу початок 80-х рр. 20-го століття.

1.1.2. Питання територіальне

Територіальне питання ми могли б пояснити простим констатуванням, що сучасна українська література - це література, що зародилася на території сучасної України, якщо не зважати на вищенаведений нами факт, що сучасна українська література формувалася раніше, ніж власне незалежна Україна. У зв'язку з тим, що Україна входила до складу СРСР, ми могли б її назвати колоніальною або, точніше, (бо вона продовжує своє існування й після його розпаду) постколоніальною. Деякі критики навіть говорять про неокolonіалізм: «А результат лише тієї, що подібні хаотичні й несамотійні проєкції значною мірою дезорієнтували, - якщо не спотворили, - саму «локальну» перспективу, культивуючи і кодифікуючи її всього лише як «неокolonіальний» простір.»³ (Пахльовська О., Круглий стіл на тему «Ситуація постмодернізму в Україні»), мається

на увазі сліпе запозичення західноєвропейських культурних елементів в українські умови та далі: «Таке некритичне сприйняття Заходу та його культури - закономірний та, мабуть, і неминучий результат різкого травматичного переходу України з однієї великої Системи в іншу, цілковито протилежну.»⁴ (Пахльовська О., Круглий стіл на тему «Ситуація постмодернізму в Україні»).

Вищенаведені факти відразу виключають ведучу позицію української літератури серед сучасних європейських літератур або її первісну оригінальність, але надають їй інші якості - ізолюваність і незалежність від офіційних літературних канонів і норм радянської літературної діяльності. Наведене визначення сучасної української літератури - «неоколоніальна» - припускає ізолюваність української літератури від літератури європейської: «...так званий український постмодернізм є одним з результатів «не зустрічі» України з Європою»⁵, (Пахльовська О., Круглий стіл на тему «Ситуація постмодернізму в Україні») і в той же час підкреслює її культурну залежність.

Ізолюваність і периферійність проявляється також у плані геокультурному. Ці якості чітко помітні в історичному процесі виникнення й розвитку літературних шкіл, ядро яких у більшості випадків формувалося не в традиційних територіальних культурно-історичних центрах (Львів, Київ, Москва...), а на їхній периферії (Станіслав, Житомир, Одеса) з наступним переміщенням діяльності шкіл у ці центри.

1.1.3. Питання ідейне

Питання ідейного змісту літературного твору, починаючи від конкретних факторів створення (часового, національного) і закінчуючи повною абстрактністю літературного задуму -

невичерпна сама по собі тема. Не дивлячись на це, спробуємо виділити основні ідейні риси сучасної української літератури. Література, що формується на території сучасної України починаючи з часів «перебудови», безсумнівно, мала (і частково дотепер має) одне основне завдання - публічне рятування від радянських літературних канонів і норм. Якщо автори, що тяжіли до класичних літературних традицій (представники тестаментно-рустикального дискурсу) здійснювали цей відхід від «совліта» шляхом відновлення українських літературних традицій (систематично знищуваних у самих своїх початках: реалістичні тенденції 19 століття, «Розстріляне відродження», «Шестидесятники» й т.д.) і звертанням до народних та релігійних літературних традицій (деякі з них припинили майже на 70 років своє публічне існування) виявилися в нелегкій ситуації, то молоде покоління, що запозичило вже готові та досить популярні в «західному світі» постмодерністські тенденції, спираючись на діючий зрілий андеграунд найближчих сусідів (про «Український андерграунд» ми не говоримо, якщо дане явище в українському контексті зустрічається рідко, хоча дисидентська література (напр. В. Стус, М. Руденко, І. Калинець) існувала, але з дисенту, як стверджує Гундорова, в початку 90-х «...зробили не жертву радянської системи, а її включено до офіційного канону»⁶. (Гундорова Т., Післячорнобильська бібліотека) стало більше успішним рухом.

Ця тенденція спостерігається і надалі у розвитку сучасної української літератури, але треба зауважити, що вийти за межі місцевого значення, або в деяких випадках (Андрухович, Жадан, Дереш) відмітитися у загальноєвропейських літературних процесах удалося авторам зовсім протилежного напрямку. Суворі диференціація цих двох головних течій сучасної української літератури перешкодила виникненню характерного літературного феномена як на ґрунті

українського постмодернізму так і у вигляді сучасної української класики Незважаючи на це, сучасна українська література без феноменів не залишилася. Із запізненням на декілька десятиліть з'являється магічний реалізм, який дійсно став феноменом сучасної української літератури в особі письменника Тараса Прохаська і його менш відомих супутників Василя Габора й Отара Довженка.

1.1.4. Питання генеалогічне

Хоча сучасна українська література в літературно-історичному континуумі займає відносно нетривалий період і сама вона є процесом незавершеним, все ж таки можна вже в її рамках говорити про певну ідейну генеалогію. Дотримуючись думки, що її виникнення датується початком 80-х рр. ми можемо відзначити, що перші літературні твори писалися в дусі запозиченого постмодернізму, явища раніше незнайомого української літературі, тому в них чітко прослідковується момент експерименту, ознайомлення (діяльність груп Лу-Го-Сад, Бу-Ба-Бу та ін.). Незважаючи на те, що впровадження постмодернізму, як, очевидно, «західного» культурного елемента було сприйнято як певний вид формального та ідейного протесту, відхилення від традиційних соціалістичних літературних канонів, головною метою творчості письменників не був сам протест, а спроба, гра, каламбур, які стали ідейним лейтмотивом початкового періоду сучасної української літератури. Ці, в основному позитивістські підходи, що проявляються жартівливістю і пародійністю, вплинули на представників літературних угруповань першої половини 80-х рр. (Андрухович , Ірванець, Неборак , Цибулько та ін.), творчість яких частіше проявлялася в знуванні над серйозними темами, ніж в їх філософському обговоренні.

Формальним засобом самовираження авторів у першій половині 80-х рр. служила поезія. Деякі з них в 90-ті рр. повністю перейшли до прози (Ю. Андрухович, О. Забужко), інші і у наступній своїй літературній діяльності залишилися поетами (О. Ірванець), хоча й він починає останнім часом писати прозу. В 80-і рр. ще працюють письменники старої школи т. з. «шестидесятники» (Л. Костенко, В. Шевчук, Ю. Мушкетик), що продовжують розвивати ідеї своїх ровесників (І. Драч, Д. Павличко). Зустрічаються також автори, що культивують ідею високого модерну як Пашковський або Медвідь.

На зміну цьому поколінню наприкінці 80-х – в першій половині 90-х рр. приходять нове покоління письменників, що проголошують загальну ідею свободи і несприймання «советчини»⁷, які ставлять собі за мету ревізію і модернізацію українських літературних традицій, незважаючи на належність до тої чи іншої літературної течії. 90-ті рр. можна назвати «Золотим віком» сучасної української літератури, бо з'являються твори, що вже стали класикою; Ю. Андрухович пише свою трилогію «Рекреації» (1992), «Московіада» (1997), «Перверзія» (1997), що витримала декілька перевидань і неодноразово була поставлена в театрі, виходить роман О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу» (1996), що дістав перекладу багатьма іноземними мовами, Ю. Іздрик видає свій культовий роман «Воцек»...

Якщо перша половина 90-х рр. відрізнялася ідейною єдністю, то в другій половині відбуваються сутички, які ведуть до протистояння окремих літературних груп. Цей конфлікт проявився також на офіційному рівні, коли 8 березня 1997 р. була заснована нова організація «Асоціація українських письменників» (АУП) як опозиція до цього часу єдиній офіційній літературній організації

«Спілки письменників України» (СПУ), у суті якого лежала імпотенція офіційних літературних структур реформувати статуту організації в дусі сучасних соціальних і культурних поглядів.

З масовим поширенням інтернету в другій половині 90-х рр. відбулося розщеплення літературних груп на т. з. «клани» (поняття О. Ілюк, Клани сучасної української літератури⁸), певні групування, що об'єднуються на інтернет-сайтах по літературній і літературознавчій тематиці і видають літературні журнали (деякі з них - у друкованому вигляді). З найбільш відомих можна виділити такі як «Инлит», «Потяг 76» або один з найбільш популярних останнім часом «ШО».

Українська література після 2000 р. ідейно істотно відрізняється від літератури 90-х. Головним мотивом перестає бути тема соціалістичного режиму, зникає також тема побуту. Постмодерністські тенденції поступаються місцем неореалістичним, й основною темою нових творів стає життя молоді. Цей факт пояснюється зміною орієнтації на молоде покоління читачів, при цьому істотно знижується й вік самих письменників. Тут варто згадати т. з. «культову» літературу, творцями якої стали Л. Дереш, С. Андрухович, Т. Малярчук або М. Соколян, всі вони досягли успіху у віці до 30-ти років, у випадку Л. Дереша навіть до 20-ти.

Важко передбачити як буде розвиватися сучасна література далі. Якщо подивитися на ситуацію з позиції читача, він може бути задоволений. Вибір на сьогоднішній день у книжкових крамницях нової, українською мовою написаної літератури, досить широкий (на жаль, за рахунок української літератури написаної російською). З погляду видавця, він радий, що ще з голоду не вмер, тому що середній тираж, який він може собі дозволити, видаючи сучасну художню літературу, за винятком масової літератури

(Л. Дереш, Л. Подерев'янський) і досить продаваної дитячої прози, один із самих незначних у Європі. І, нарешті, з погляду аматора, йому є чим пишатися, хоча на свій обдарований унікаум, що вивів би літературу за державні межі популярності, сучасна українська література тільки чекає.

1.2. Постмодерністичні тенденції сучасної української літератури

Раніше ми визначили часові рамки зародження й формування постмодерністичних тенденцій, позначили основні центри розвитку й сутність цих процесів в Україні. У такий спосіб складеться враження, що мова йде про процес якщо не гладкий, то, як мінімум, поширений і масовий. Але численні дискусії і відсутність зрілої концепції власне українського постмодернізму з визначенням характерних його особливостей приводять до висновку, що все не так однозначно. Основні завдання сучасної української літератури в цілому зводяться до вирішення двох проблем: подолання залежності від літературних канонів минулого й спроба протистояти прямому впливу західних літературних тенденцій.

Що стосується першої проблеми, то її вирішенню були присвячені в цілому 80-ті роки минулого століття. Український критик Ярослав Поліщук вважає, що на даному етапі скоріше варто говорити про постмодерністичні тенденції лише як про знаряддя праці, інструмент використаний у боротьбі із закостенілими традиціями. В цей час, конкретно в 1985р., починає свою діяльність письменницьке об'єднання «Бу-Ба-Бу», пізніше «Лу-Го-Сад» й «Пропала Грамота». «Бурлеск і балаган бубабістів були реакцією лише на офіційну літературу, нещадно дезавуюючи її стилістичні та світоглядно-ідеологічні кліше. Натомість

пошуки та здобутки літературного герметизму 1970 - 1980-х років новочасний бурлеск просто не помічав, як, до речі, й досвіт першого авангарду 1920-х років (Михайла Семенка чи Гео Шкурупія), вкотре симулюючи ситуацію Вічного Революціонера. Ілюзорність такого бунту полягала, власне, у тому, що вся література замінялася її тоталітарним соцреалістичним складником, хай абсолютно домінуючим на той час, але все ж не єдиним, що був відомим, принаймні, інтелектуалам.»⁹ (Поліщук Я., «Естетика модернізму і постмодернізму») Але як ми вже описували про це в попередніх відділах, основним ідейним лейтмотивом творчості молодих письменників був ігровий момент, експеримент. І хоча на даному етапі говорити про формування суто українського постмодернізму не доводиться, але варто констатувати той факт, що цей експеримент, ця гра вже в 90-х дала певний результат у вигляді творчості Ю. Андруховича, Ю. Іздрика, О. Забужко, С. Жадана. Залежності від літературних канонів літературний процес того часу позбувався не шляхом безпосередньої літературної діяльності, а побічно, на рівні масової свідомості, що зрештою своїми словами підтверджує Поліщук: «Відтак руйнація канону відбувалася за спрощеною схемою, обмежуючись впливом на рівні масової свідомості та епатажем її.»¹⁰ (Поліщук Я., «Естетика модернізму і постмодернізму»)

На початку нашої роботи ми підняли тему з'яви постмодернізму (постмодерністичних тенденцій) в українській літературі. Ми сказали, що проникнення постмодерністичних елементів, як західного (читай «буржуазного») явища не відбувалося безпосередньо після його зростання на західному культурному ґрунті, і що цей процес сповільнювала «залізна завіса». Якщо в західному літературному контексті про зрілі твори постмодернізму треба казати в діапазоні 60-х - 70-х рр. (У. Еко, К. Кізи, М. Павич...) і появу перших

постмодерніських літературних тенденцій прийнято шукати ще в 50-х, наприклад у представників т.з. «Школи чорного гумору» (Д. Барт, Т. Данліві...), то в українській літературі перші ознаки постмодерністичних тенденцій можна відшукати лише в 80-ті рр., а поява характерних постмодерніських творів тільки в 90-ті рр. Проте критик Я. Поліщук у своїй статті «Естетика модернізму і постмодернізму» висловлює ідею, що елементи постмодерніського експерименту при великому бажанні можна виявити в українській літературі вже в 60-і, але не бачачи жодних конкретних прикладів ми цей факт не можемо повністю визнати: «Варто зауважити, що окремі елементи постмодерного експерименту простежуються у літературі ще із 1960-х років, проте вони залишаються тільки атавістичними спробами, які не змогли розвинутися у межеве (що означило б грань епох) культурне явище.»¹¹ (Поліщук Я., «Естетика модернізму і постмодернізму») Поліщук у своїй думці спирається на статтю І. Бондаря-Терещенка, контраверсійного однак кебетного критика молодого покоління «Сексу в нас «не було». А постмодернізму?», яка підтверджує, що поява постмодерністських тенденцій в Україні в 60-ті рр. - це цілком реально. Однак, не конкретно літературних, а загальнокультурних або скоріше загально свідомих: «У нас постмодернізм з'явився 14 жовтня 1964 року, коли від керівництва країною був відсторонений блискучий модерніст Микита Хрущов. Кукурудза і космос, хімізація і синтетична зимова шапка - усе це виразні модерністські ознаки, і Хрущов, між іншим, цілком даремно називав «підарасами» близьких йому по духу модерністів від мистецтва. Адже гомосексуальність та андрогінізм притаманні якраз постмодерніській парадигмі: не дурно ж наступний з черги генсек Брежнєв так любляв цілуватися з лідерами соціалістичних країн».¹² (Бондар-Терещенко І., «Літерний

дім») З формальної точки зору українські постмодерністичні тенденції відповідають основним формальним ознакам постмодернізму як їх обрисував автор даного терміна Ж. Ф. Ліотар. Основною одиницею українського постмодернізму в такий спосіб стала інтертекстуальність, або скоріше її різновиди. Ці текстові фундаменти на українську літературну територію надішли вже у своїй закінченій формі й далі не розвивалися. Виходячи із цього факту, ми в центр нашого інтересу ставимо не дослідження самих підходів (фігур), а їхню практичну реалізацію на основі мовних засобів і геокультурні особливості цих фігур.

Мовний вияв або ж «Мовний вияв інтертекстуальності» (термін Т. Гундорової, «Післячорнобильська бібліотека»¹³), що спирається на фігурах як маніпуляція наративними масками, запозичення чужих текстів, цитат, їхнє переосмислення, пародізація на наш погляд виявляють свої характерні риси в моментах діалогу. Цікавим об'єктом дослідження в локальних умовах стає другий учасник комунікативного процесу автор – суб'єкт. У позиції Суб'єкта – комуніканта в українських художніх текстах часто виступає тоталітарний режим у різних своїх формах від убудованих цитат, пафосних ідейних реплік: «Бідує місто. Кинувши фрезу, / робітники на заводському ґанку / лаштують косяки, бузять бузу, / розводять спирт, заводять варшав'янку / і, втерши соплі і скупку сльозу, / майовки перетворюють на п'янку.»¹⁴ (С. Жадан, «Переваги окупаційного режиму»), до простого констатування «...Кляті Москалі...»¹⁵. (Ю. Позаяк, «Сьогодні вдруге я...»

З першого погляду може здатися, що таким підходом автори хочуть виявити свій протест, проти тоталітаризму та зжитих канонів, а також хочуть створити ілюзію чергового українського національного відродження. Однак, постмодерністичні автори з тією ж іронією й навіть

сарказмом ставляться до творів української класики і їхніх авторів. Одним із найбільш «популярних» у цьому плані виявився Т. Шевченко. Як приклад можна навести пародійно-алюзійний вірш В. Неборака за мотивами вірша «Мені тринадцятий минало», Т. Г. Шевченко: «Мені тринадцятий рік минав, / очима я сідниці пас, / у годину незалежних рушень мас / те потупавши, те виринав / на різних сценах, влада Радий / вивчала мову, козаки / снували Січчю, брата брат / заокеанський стис таки / в обійма...»¹⁶ (С. Жадан, «Переваги окупаційного режиму»).

Цей факт знову переконує нас у тому, що головним завданням був не сам процес створення нового, а момент гри, постмодерністи бажали в такий спосіб «пограти» з найбільш відомими текстами – не тільки соцреалістичними кліше, але й класичними шедеврами українського романтизму.

Український постмодернізм містить у своїй основі феноменальний елемент, що зустрічається досить рідко і ніде не проявляється в такому масштабі, як у літературі українській. Мова йде про використання в текстах специфічного мовного коду т.з. «суржику», (прим. Суржик – побутове мовлення в якому об'єднанні лексичні та граматичні елементи різних мов без дотримання норм літературної мови. Переважно вживається щодо українсько-російського суржику.¹⁷) уживання котрого, як лексичного прийому, характерно саме для постмодерністських текстів. Як стверджує критик О. Переломова: «Саме постмодернізм проявляє загострену увагу до явищ гібридності мови, поліморфізму мовних форм, гетероглосії дискурсів.»¹⁸ (Переломова О., «Інтертекстуальність – структурна ознака текстів») У світовій літературі така гібридність мови як літературного прийому зустрічається рідко, і, зазвичай, це явище обмежується вузьким територіальним або етнічним округом, або зустрічається як індивідуальний авторський стиль. У

літературі відомі форми мовного білінгвізму як, наприклад, карибський «піджин» – суміш карибських діалектів з англійською мовою, що є характерне для поезії, або білоруська «трасянка». З українських постмодерністів суржилом частково пише наприклад Л. Кононенко, як специфічний авторський стиль він проявився у творчості Леся Подерев'янського.

1.3. Рефлексія сучасної української літератури у перекладах на чеську мову в антології коротких прозових творів «Український експрес»

У цьому розділі ми хотіли б відреагувати на подію, тісно пов'язану з темою нашої праці, яка би могла бути корисним внеском у розвитку чесько-українських літературних відносин. Мова йде про минулорічне видання, антологію короткої сучасної прози «Український експрес», перекладену на чеську мову колективом перекладачів за редакцією Ріти Кіндлерової.

Цей, усього лише третій (перший післяреволюційний) збірник перекладів післявоєнної української прози на чеську мову (попередні два: «Ukrajinské povídky», Praha 1956; «Bochníček pro dva», 1986) після більш ніж двадцятилітньої паузи, показав цілісну картину сучасної (включаючи новітню) української прози, представлену перекладами окремих творів найвідоміших сучасних авторів (О. Zabuzko, «Polní vyzkum ukrajinskeho sexu», Praha 2001; J.Andruchovyc, «Rekreace, aneb, Slavnosti Vzkříšeného Ducha», Olomouc 2006...). Тому, що коротка проза – це насамперед оповідання (в українській традиції новела), яка разом з романом є найпоширенішими епічними формами сучасної української літератури, можна вважати жанрову добірку збірника досить вдалою.

З погляду добірки авторів, в антології опубліковані переклади коротких творів або окремих фрагментів більших творів «класиків» сучасної української літератури (Ю. Андрухович, О. Забужко), включаючи проповідників пізнього й пострадянського диссидентства (В. Діброва, С. Жадан), представників філософської прози (Ю. Іздрик, М. Соколян) письменниць, що займаються феміністичною та соціальною тематикою (Л. Таран, Й. Кононенко), творців локальних модуляцій магічного реалізму (Т. Прохасько, О. Довженко), до авторів регіональної рустикальної прози (О. Жовна, Т. Малярчук). Хоча така добірка імен дає нам практично максимум, що сучасна українська література пропонує, все ж таки, на наш погляд, у книзі не представлено декілька авторів, без яких ми не можемо собі сучасну українську літературу уявити, а саме культовий Л. Дереш, що написав свій перший бестселер у віці шістнадцяти років, І. Карпа, що одержала премію «Best Ukrainian Awards-2006» у номінації «Сама модна письменниця», або, російською мовою, одеський письменник В.Мбо, постмодерніст міжнародного значення. Незважаючи на те, що деякі з них баланшують на грані художньої й популярної літератури, без цих імен сучасна українська література втрачає частину свого характерного значення.

Добірка творів провадить гармонійне враження з достатньою тематичною гетерогенністю і дає цільний образ соціокультурних тенденцій української сучасності та найближчої ретроспективи. Якість самих текстів коливається, свідчачи про різні рівні творчої зрілості авторів, однак зустрічаються й тексти плюсклі без особливої ідейної чи літературної цінності.

Хоча ми не проволіли локальний трансплатологічний аналіз, все-таки хотілося б звернути увагу на якісні

відмінності у перекладених творах. Незважаючи на те, що з більшістю текстів працювали невідомі перекладачі, значні помилки виявлені не були і якісні відмінності окремих творів перекладів ґрунтувалися за великим рахунком на гармонійності перекладу й передачі художнього враження. У рамках транслатологічного аналізу ми хотіли б оцінити роботу Е. Оплеталової, переклад якої нам здався одним із найвдаліших, що виявилось в легкості мовних зворотів і завершеності тексту. Окремим пунктом хотілося б відзначити роботу головного редактора й укладача антології - Р. Кіндлерової. Ніяким чином, не бажаючи применшити важливість проведеної роботи, ми все-таки хотіли б звернути увагу на деякий "редакторський постмодернізм", що простежується в заключному слові пані Кіндлерової, По-перше, позиціювання себе в якості ледве не єдиного дослідника сучасної української прози на території Чехії зовсім не виправдане (і несправедливе, хоча б стосовно колективу перекладачів самого збірника), і сильно нагадує спроби українських ранніх постмодерністів здобути собі славу "Вічного Революціонера". По-друге, недоречною нам здалася спроба підняти питання жіночого літературного фемінізму в Україні. Тема модна для європейського простору (ще один творчий прийом постмодернізму), але мало актуальна для України в силу місцевої специфіки гендерного питання. Нам здається перебільшеною заява пані Кіндлерової про якісну й кількісну перевагу жіночої прози в сучасній українській літературі, що наочно підтверджує і авторський склад даної антології. Тут представлені роботи 17 авторів-чоловіків й 13 авторів-жінок. Ніякої очевидної переваги художніх якостей "жіночих" творів перед "чоловічими" (як і навпаки) ми в "Українському експресі" не виявили. Ніяких конкретних прикладів якісної різниці "за статевими

ознаками" конкретно в сучасній українській літературі пані Кіндлерова також не наводить.

- 1) Михайлова Н. - Сучасна українська словесність. (стаття): // Українознавство; www.rius.kiev.ua
 - 2) Гундорова Т. - Післячорнобильська бібліотека,Український літературний постмодерн (критична праця), - Київ: Критика, 2005.
 - 3) Пахльовська О. - Ситуація постмодернізму в Україні (Нотації з круглого столу) // Кино-Театр, - 2001.
 - 4) там же
 - 5) там же
 - 6) Гундорова Т. - Післячорнобильська бібліотека,Український літературний постмодерн (критична праця), - Київ: Критика, 2005.
 - 7) "Советчина" - народне поняття, озн. форма імперіальної ідентичності
 - 8) Ілюк О.- Клани сучасної української літератури (стаття) // Поетичні майстерні, - 2008; www.maysterni.com
 - 10) Поліщук Я. - Естетика модернізму і постмодернізму. (наукова праця) // Вісник Львів, - № 33. - 2004.
 - 11) там же
 - 12) Бондар-Терещенко І. - Літерний дім(стаття): // Кур'єр Кривбасу, - № 150. - 2002.
 - 13) Гундорова Т. - Післячорнобильська бібліотека,Український літературний постмодерн (критична праця), - Київ: Критика, 2005.
 - 14) С. Жадан - Переваги окупаційного режиму (поезії) In: Мала українська енциклопедія актуальної літератури - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
 - 15) Ю. Позаяк, - Сьогодні вдруге я... (поезії) In: Мала українська енциклопедія актуальної літератури - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
 - 17) uk.wikipedia.org
 - 18) Переломова О. - Інтертекстуальність - структурна ознака текстів українського постмодерного художнього дискурсу (наукова праця) // Вісник СумДУ, - № 1. - 2008.
-

2. Юрій Андрухович

2. 1. Біографія

Юрій Андрухович, на сьогоднішній день найвідоміший, принаймні за кордоном український письменник, народився 16 вересня 1960 на Західній Україні в місті Станіслав (сьогоднішній Івано-Франківськ). Ю. Андрухович починав свій творчий шлях як поет, пізніше переформувався в прозаїки, крім цього займається літературною критикою й культурологією, відомий він також як перекладач. Андрухович одержав професійну освіту на факультеті літературної редакції й спеціальної журналістики Львівського інституту поліграфії. Його перші літературні кроки й шукання пов'язані з літературною групою «БУ-БА-БУ» («Бурлеск-Балаган-Буфонада»), засновником якої він разом з В. Небораком й О. Ірванцем був. Ця група об'єднала молодих письменників «постмодерністів» зі Львова, Києва й Станіслава. Група «БУ-БА-БУ» була заснована 17 квітня 1985, усього за рік до Чорнобильської катастрофи й сама практично призвела до руйнування двох існуючих в 70-х роках поетичних груп «Сповідальників» й «Метаформістів». Поетика Андруховича пов'язана із цим його творчим етапом, найчастіше називається «карнавальною». Перші видавничі кроки пов'язані з журналом «Четвер», що він починає видавати разом з Ю. Іздриком на початку 90-х. З 1991 до 1995 працював завідувачем секції поезії журналу «Перевал», пізніше завідував рубрикою «Парк культури» у київській газеті «День».

В 1985 році Ю. Андрухович вступив в «Спілку письменників України», що була офіційною літературною організацією, а в 1991 разом з О. Забужко й ін. Стояв

у витоків заснування опозиційної «Асоціації українських письменників», чим практично розпочав дискусію сучасної української літератури.

На початку 90-х Ю. Андрухович їде в Москву й активно займається на курсах при літературному інституті ім. Горького. Серед його наукових інтересів домінує вивчення творчості українського поета Богдана-Ігоря Антонича, із закордонних він спеціалізується на поезії т.з. «Beat generation».

Самим плідним для письменника виявився 1997 р., коли він видає одразу чотири книги. У збірнику віршів «Екзотичні птахи й рослини» ще почуваться нотки колишньої карнавальної поезії, у той час як у трилогії «Рекреації», «Московіада» та «Перверзія» вже формуються тенденції українського постмодернізму.

Серед його критичних робіт можна виділити хрестоматійний додаток «Малої української енциклопедії актуальної літератури», а також велику кількість критичних статей в українських журналах, присвячених сучасній українській літературі в тому числі й самокритичні.

З перекладацьких праць Андруховича найвідомішим став переклад «Гамлета» на українську мову. Відомі також переклади праць польського прозаїка Т.Конвіцького, німецьких класиків Р.М.Рільке, Ф.Голера, Ф. фон Герцмановського-Орландо, або гігантів російської літератури 20-го століття Б.Пастернака й О.Мандельштама.

Юрій Андрухович один з небагатьох сучасних українських письменників, що прославився в європейському й заокеанському літературних колах. Його твори були переведені на 8 іноземних мов (польську, німецьку, англійську, російську, французьку, угорську, фінську і шведську). У плані міжнародної популярності його добутки уступають лише роботам О. Забужко. В 2001 Андрухович стає

лауреатом двох міжнародних літературних премій: премії Гендера й премії фонду Антоновичів, в 2005 він стає лауреатом премії миру імені Е. М. Ремарка, на рік пізніше лауреатом премії книжкового ринку в Лейпцизі, а також літературної премії Центральної Європи ANGELUS, за роман «Дванадцять обручів».

Про його загальнокультурну популярність свідчить і той факт, що деякі його вірші були покладені на музику відомими українськими рок-групами «Плач Єремії» та «Мертвий півень».

2.2. Поезія

Ю. Андрухович почав свій творчий шлях саме з поезії, пізніше перейшов на прозу й до рифмотворення більше ніколи не звертався. Тому ми можемо говорити про поезію як про початковий етап розвитку Андруховича як письменника. (зам: цей підхід ми відзначаємо й в інших сучасних українських письменників). Андрухович пише вірші з початку 80-х до половини 90-х рр., усього близько 15 років.

Його перші поетичні твори пов'язані із групою «Бу-Ба-Бу» (Бурлеск-Балаган-Буффонада), назва якої вже сама по собі визначає основний характер текстів. Для поезії групи «Бу-Ба-Бу», у тому числі Ю. Андруховича характерними є постомодерністичні фігури, стилізація й ремінісценції в медитативному контексті. Формально вірші побудовані на метафорах, метоніміях і множинних алюзіях. Вірші Андруховича можна назвати неоавангардними, з відтінком карнавалізму й епатажності. Щодо структури, Ю. Андрухович часто представляє свої вірші у формі т.з. «поетичного шоу» (зам. естрадна форма декламації, що додається музичним супроводом, часто також позначувана як «перформанс»). На основі маси метафоричних алюзій на тексти радянської

й класичної української літератури, можна поезію Андруховича і його поетичної групи назвати іронічною й карикатурною, що підтверджують і слова критика М. Розумного «Новітня українська елітарна поезія іронічна, карикатурна...»¹ («Розумний М., Уроки самоіронії»)

Головною темою поетичної творчості Ю. Андруховича цього періоду є тема міста, людського мурашника, досить розповсюджена у творчості поетів різних часів і формацій. Андрухович до цієї теми підійшов шляхом детального аналізу різних елементів міста, намагаючись у такий спосіб розкрити їх зовні невловиму сутність: «У таких віршах як «Фортечний провулок», «Замок», «Вулиця Єреванська», «Ринок», «Бібліотека» та подібних поет не просто оспівує місто та його елементи, а розкриває їхню сутність, показує їхній зв'язок із людиною.»² (Розумний М., «Уроки самоіронії») Із цією темою ми зустрічаємося й у його трьох самих ранніх поетичних збірках «Небо й площі» (1985), «Середмістя» (1989), «Екзотичні птахи й рослини» (1991).

Збірка Ю. Андруховича «Пісні для мертвого півня» містить 31 вірш, зібраних львівською богемою (друзями Андруховича). Більшість віршів написана у формі сучасного верлібру (прим. Верлібр (фр. *vers libre*) - вільний від твердої ритмічної й рифмованої композиції стих, характерний для поезії ХХ століття³) Загальною темою збірки є життя Андруховича в Німеччині і його зіставлення з українським повсякденним життям. Якщо Німеччина описана, як процвітаюча країна й поет описує її імпазантні міста й вулиці у світлі сучасного життя, Україну репрезентують повії, алкоголь і плацкартні поїзди (прим. найдешевший тип спального поїзда з відкритими купе для 6-ти чоловік). При такому зіставленні можна дану книгу Андруховича назвати антипатріотичною.

Андрухович залишає поезію на межі 80-х й 90-х, коли повністю переключається на прозу. Одні з його останніх віршів видані в журналах, перші з них в 1990 р. за назвою «Листи в Україну» видані в журналі «Четвер» і на 3 роки пізніше цикл «Індія» у журналі «Сучасність». Ці дві збірки об'єднує спільна тема самотності (як соціальної - у дусі романтичному так й особистого - суб'єктивної лірики, напр. у вірші «Without You»). Незважаючи на зажурену тематику кінця поетичного шляху, у віршах Андруховича й тут ще відчувається іронічність типова для ранньої карнавальної поезії «Бубабістів».

2.3. Проза

Свій шлях одного з самих успішних письменників-прозаїків кінця 20 століття Юрій Андрухович починає з невеликого фантастичного оповідання «Самійло з Немирова, прекрасний розбишака» опублікованого в журналі «Перевал» в 1991 р. Ліричною прозовою «мініпоемою» Андрухович намагається продовжити традицію героїчної поеми у фантастичному дусі, з використанням цілого ряду постмодерністичних літературних прийомів. Сюжет оповідання є комбінацією вигаданих реалій про міфічного українського «героя» Самійло з Немирова із сучасними реаліями як наприклад вулиця Леніна. Серед самих помітних формальних засобів можна виокремити комбінацію поезії із прозою в одному творі, серед маніпуляцій наративними масками наприклад автоалюзію - посилання на власні вірші із книги «Екзотичні птахи й рослини», що можна у випадку Андруховича визнати саморекламою. Незважаючи на невисокий стилістичний рівень, можна признати цей перший прозаїчний твір Андруховича оригінальним і забавним.

Незважаючи на оригінальність поезії й першої прози (відомої тільки у вузьких інтелектуальних колах), Андрухович став популярним автором лише завдяки своїй романній трилогії «Рекреації», «Московіада» й «Перверзія».

Роман Ю. Андруховича «Рекреації», став не тільки одним із самих популярних романів серед читачів сучасної белетристики, але й викликав живу дискусію в рядах літературних критиків. Творчий метод «Рекреацій» формально заперечує всю радянську й дорадянську літературу (заслуживши тому назву «новий український роман»), і приносить у масову українську літературу західні постмодерністическіе тенденції, що й зав'язало серед критиків знамениту суперечку про колоніальність й постколоніальність українського літературного простору. Критик М. Павлішин озвучив це питання в такий спосіб: «В «Рекреаціях» осмислюється кінець парадигми національної культури як засобу боротьби за виживання нації і початок парадигми національної культури як нормального місцерозташування багатоманітності сучасного життя», – стверджує літературознавець на початку своєї статті «Що перетворюється в «Рекреаціях» Юрія Андруховича?», і далі за допомогою категорій «постколоніальність», «колоніальність» та «антиколоніальність»⁴. (Павлішин М., «Що перетворюється в «Рекреаціях» Юрія Андруховича») Т. Гундорова говорить про приналежність «Рекреацій» постмодерністичному способу сприйняття й відображення миру. Одним з найважливіших світоглядних елементів, через що можна назвати «Рекреації» постмодерністичним твором є – спростування віри в абсолютну істинність ідеалів епохи. З формальної точки зору це знову численні алюзії на твори російської й української радянської й дорадянської літератури, із сильним саркастичним відтінком. Постмодерністичні тенденції спостерігаються в цьому романі

Андруховича також при створенні образів головних героїв. Четверо письменників, які є головними героями роману мають характерні риси самого автора (прим. типова постмодерністична гра з наративними масками). У зв'язку з образною структурою роману часто обговорюється питання «втілення принципу карнавальності» (автором думки є М. Павлішин, сам термін «карнавальний» належить відповідно до історії літературної критики Бахтіну). Карнавальними імплантатами, які Андрухович використовує вже раніше у своїх поетичних (читай «Бубабістских») творах в «Рекреаціях» є розмовні звороти, жаргон, вульгаризми та ін. Жанровим проявом карнавалізму є злиття фантастики, утопії й реальності (розміщення міфічних персонажів у радянських повсякденних реаліях).

Прямим карнавальним фактором є опис головної події роману «Свята Воскресаючого духу» у вигаданому Андруховичом місті Чортополь.

Популярність роману серед читачів і літературних критиків визначена його дійсно новим підходом в українській і радянській літературі, що порушує традиційні літературні канони. За допомогою образів чотирьох героїв – алегоричних зображень ідей й абстрактних понять, автор намагається знайти відповіді на питання свободи, соціуму, етносу й смерті. Основною ідеєю книги можна гадати внутрішній конфлікт буття художника в сучасному українському суспільстві.

Як зауважив літературний критик О. Бойченко, роман «Московіада» був підданий самій гострій професійній критиці, хоча в читачів він дотепер не втрачає популярності. «Московіаду» критикувало не тільки старе покоління, але й молоді літературознавці, як напр. Костянтин Москалець, що дорікає твору у його художній

нецілісності. Бойченко цей факт пояснює недорозумінням гри автора із читачем. Він говорить: «На мою думку, така оцінка значною мірою пов'язана з типологічно повторюваним непорозумінням, коли критик уперто не помічає, що гра, яку він спостерігає, розгортається не за тими правилами, яких він очікував...».⁵ (Бойченко О., «Московіада» Юрія Андруховича як мономіфологічна меніппея») У такий спосіб Бойченко заперечує нецілісність і називає роман «мономіфом» (порівнюючи в такий спосіб твір з «Божественною комедією» Данте або «Одіссеею» Гомера), описуючи мономіф у такий спосіб: «У схематичному викладі мономіф виглядає приблизно так. Із власної чи чужої ініціативи герой залишає домівку й вирушає на пошуки чогось такого, брак чого загрожує існуванню: або його власному, або громади, яку він репрезентує, або й цілого космічного порядку. На шляху він зустрічається з «тінню» (alter ego, трікстер тощо), з богинею, з ворожими та дружніми силами. У будь-якому випадку герой проходить низку випробувань, головне з яких відбувається у вилученому зі звичного ритму життя хронотопі (здебільшого це та чи інша модифікація пекла, потойбічного світу, підземного царства й т. ін.). Після досягнення кінцевої мети подорожі герой, озброєний новою силою чи новим розумінням себе й світу, повертається додому.»⁶ (Бойченко О., «Московіада» Юрія Андруховича як мономіфологічна меніппея») і знаходить ті ж самі паралелі в сюжеті «Московіади», тільки все це з іронічним забарвленням.

На нашу думку Бойченко в цьому плані абсолютно правий «Московіаді» варто приписати не тільки завершеність і цілісність, але й унікальне перевтілення нового міфу в постмодерністичному дусі. До того ж хочеться додати, що автор у своєму творі створив реалістичний образ міста

Москви початку 90-х з усіма її негативними явищами в забавній, іронічній і живій формі. (Переклад уривку роману «Московіада» ми наводимо у додатку 1 нашої праці.)

Після «Московіади» Андрухович завершує свою трилогію романом «Перверзія». Лише через шість років письменник публікує свій останній на сьогоднішній день роман «Дванадцять обручів», що за своїм характером належить скоріше до есеїстики. Треба зауважити, що жоден із цих романів уже не досяг популярності перших двох. Останнє видання Андруховича «Таємниця», книга написана у формі фіктивного діалогу автора з німецьким журналістом свідчить про творчий занепад автора і його прагнення реабілітуватися на сучасному літературному полі. Нам здається що від цього автора не варто вже в майбутньому очікувати нових серйозних відкриттів і творів, що розширили б український літературний обрій.

2.4.Бібліографія

- 1) Небо і площі. (Поезії) - Київ: Молодь, 1985
- 2) Середмістя. (Поезії) - Київ: Рад.письменник, 1989
- 3) Зліва, де серце. (Оповідання) // Прапор, - 1989. - №7.
- 4) Екзотичні птахи і рослини. (Поезії) - Київ: Молодь, 1991.
- 5) Самійло з Немирова, прекрасний розбишака. (Оповідання) // Перевал, - 1991. - №1.
- 6) Рекреації. (Роман) // Сучасність, - 1992. - №1.
- 7) Московіада. (Роман) // Сучасність, - 1993. - №1 - 2.
- 8) Вступ до географії. (Есей) // Перевал, - 1993. - №1.
- 9) Листи в Україну. (Поезії) // Четвер, - 1993. - №4.

- 10) Коханья і смерть по-лицарськи. визволяння панни. (Есей)
// Сучасність, - 1994. - №1.
- 10) Links, wo das Herz schlägt. // Letzter Besuch in
Tschornobyl: Ukrainische Erzähler der Gegenwart. Auswahl
und Übersetzung Anna-Halja Horbatsch. - Kranichfeld und
Marburg, 1994.
- 11) Аве, Крайслер! Пояснення очевидного. (Есей) //
Сучасність, - 1994. - №5.
- 12) Індія. // Сучасність, - 1994. - №5.
- 13) ВУ-БА-ВУ. Т.в.о. /.../ри. (Поезії) // Каменяр, 1995.
- 14) Spurensuche im Juli. Aus dem Ukrainischen von Anna-
Halja Horbatsch. - Reichelsheim: Brodina Verlag, 1995.
- 15) Det okanda Ukraina: Ukrainska dikter. Oversatta av
Sigvard Lindqvist. - Wetteren, 1995.
- 16) Десять українських поетів. - Київ: Роккар, 1996.
- 17) Перверзія. (Роман) // Сучасність, - 1996. - №1 - 2.
- 18) Ерц-Герц-Перц. (Есей) // Четвер, - 1996. - №7.
- 19) Rekreacje. Przekład Ola Hnatiuk. - Warszawa - Izabelin:
Tyrsa - Swiat literacki, 1996.
- 20) Erz-Herz-Perz. (Eseje), Przelozyli Ola Hnatiuk,
Przemyslaw Tomanek. - Warszawa - Izabelin: Tyrsa - Swiat
literacki, 1996.
- 21) Observation Duty // From Three Worlds: New Writing from
Ukraine. Translated by Christine M. Sochocky with George
Packer. - Moscow, Birmingham & Boston, Massachusetts:
Zephyr Press, 1996.
- 22) Рекреації. (Романи) - Київ: Видавництво Час, 1997.
- 23) Перверзія. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 24) Екзотичні птахи і рослини. (Колекція віршів)
- Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 25) Рекреації. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 26) Stanislaw // Europa erlesen. Galizien. Herausgegeben
von Stefan Simonek und Alois Woldan. - Klagenfurt: Wieser
Verlag, 1998.

- 27) Recreations. (A novell), Translated by Marko Pavlyshyn.
- Toronto: CIUS Press, 1998.
- 28) The Testament of Antonio Del Campo. A chapter from the
novell Perversion (with translator's note) // Agni. - 1998.
- # 48.
- 29) Дезорієнтація на місцевості. (Спроби) - Івано-
Франківськ: Лілея-НВ, 1999.
- 30) Вільям Шекспір. Гамлет, принц Данії, переклад
Ю.Андруховича // Четвер - 2000. - №10
- 31) Моя Європа. (спільно із Анджеєм Стасюком) - Львів:
Класика, 2000.
- 32) Дванадцять обручів. (Роман) // Критика, - 2003.
- 33) Диявол ховається в сирі. (Есей) - // Критика, - 2006.
- 34) Таємниця. замість роману. - Харків: Фоліо, 2007
- 35) Трициліндровий двигун любові. (разом із Сергієм Жаданом
і Любком Дерешем) - Харків: Фоліо, 2007.
- 36) Місто, в якому ніхто не вмирав (Есей) // Критика, -
2008. - №1 - 12.
-

- 1) Розумний М. Уроки самоіронії. // Слово і Час. - 1992. - №7.
- 2) uk.wikipedia.org
- 3) Павлишин М. Що перетворюється в "Рекреаціях" Юрія Андруховича? // "Сучасність". - 1993. - №5.
- 4) там же
- 5) Бойченко О. - "Московіада" Юрія Андруховича як мономіфологічна меніппея // Чернівці, In: Питання літературознавства: Науковий збірник. - Вип. 10. - , 2003
- 6) там же
-

3. Юрко Іздрик

3.1. Біографія

Юрій Іздрик сучасний літератор, художник, музикант. Він народився в Калуші Івано-Франківської області 16 серпня 1962 року, тут він до сьогодні й мешкає . В 1984 закінчив Львівську політехніку. Недовго працював інженером. У 1989 заснував часопис текстів і візії «ЧЕТВЕР», який з 1992-го редагує разом з Юрієм Андруховичем. Крім цього його твори друкували також у журналах «Сучасність», «Майдан» (Київ), «Четвер», «Плерома» (Івано-Франківськ), «Перевал», «Кур'єр Кривбасу», «Literatura na swiecie», «Відрижка» (Варшава), «Czas kultury», Познань, альманахах «Шедевра» (Чернігів), «Опудало» (Київ), «Two lands. New wizion» (Канада).

Він активно включився до мистецького життя в кінці 80-х. Брав участь у різних виставках та акціях, працював над оформленням книжок та журналів, записував музику. У той же час з'явилися перші публікації в журналі «Четвер» - цикл оповідань «Остання війна» та поетичний цикл «Десять віршів про Батьківщину». Пізніше публікувався у варшавському часопису «Відрижка». Знайомство з Андруховичем, а також згуртування довкола журналу «Четвер» молодих івано-Франківських авторів виявилось важливим у формуванні Іздрика як письменника. Результатом був вихід з контркультурного підпілля і перша в Україні «легітимна» публікація в журналі «Сучасність» повісті «Острів Крк». Повість була позитивно оцінена критикою.

Постійне метання поміж музикою, візуальним мистецтвом і літературою, здається, вирішується на користь останньої. Втім, це не заважає Іздрику, постійно наголошуючи на власному дилетантстві, записати два фортепіанні концерти,

брати участь у міжнародних виставках, чи, скажімо, проілюструвати перевидану книгу Андруховича в «Екзотичних птахів та рослинах».

В 1997 році після неодноразових видруків частинами й уривками з'являється окремою книгою роман «Воцтек» – квінтесенція дотихчасових художніх пошуків Іздрика, котра має виразні ознаки вичерпаності певних прийомів та знахідок. Про подібну вичерпаність, – цього разу не формальну, а дидактичну, – щоразу більше свідчать регулярні культурологічні публікації Іздрика в газеті «День».

Про себе Іздрик найчастіше говорить так: «Я людина твердих, майже незламних принципів, котрі постійно порушую»¹, (Абрамова Т., «Юрій ІЗДРИК: «Я людина твердих, майже незламних принципів, котрі постійно порушую») що підтверджується й цитатою з «Воцтека»: «...проблема винищення мудаків не є вже такою складною. Власне кажучи, вона є есхатологічною проблемою, адже мудаки – практично всі»². (Іздрик Ю., «Воцтек»)

У цьому ж році (2005) побачила світ зовсім нова книга «АМ™». За змістом вона й досі є найрадикальнішою.

3.2. Твори

3.2.1. Повісті та новели Іздрика

Іздрик написав багато повістей та новел, які спочатку публікувалися у літературних часописах («Четвер», «Сучасність»), та пізніше були видані у двох книгах

оповідань – «Острів Крк та інші історії», «AM™». Остання його книга видана у 2008 році є збірка оповідань «Флешка».

У першій з них знаходиться одна велика повість «Острів Крк» і п'ять коротеньких новел: «Коридор», «Вода», «Вітер», «Війна» та «Батько». Книга унікальна тим, що у кінці є автокоментар, що нам допомагає проаналізувати книгу до найточніших деталей. Саму наявність автокоментаря Юрко поясняє так: «Пояснювати чи в будь-який спосіб коментувати власний текст – заняття невдячне і певною мірою безглузде. Адже незважаючи на те, чи відомі читачеві різноманітні реалії, чи вловлює він приховані алюзії і неприховані цитати, добра література повинна говорити сама за себе і працювати сама на себе. Якщо твір не вдався – поясненнями не допоможеш, якщо ж навпаки – будь-які коментарі зайві.»³ (Іздрик Ю., «Автокоментар»)

«Острів Крк» – у цій повісті ми бачимо фантастичне дійство, яке відбувається у якійсь казково-реальній місцевості (за сценою, сходи над прірвою...), де виступають казково-реальні персонажі (Хрущ, пухнастий білий кіт...), що створює містичну картину, подібну наприклад до творів Кафки. Після прочитання ми можемо сказати, що весь текст є цілковитою вигадкою. Але з автокоментаря дознаємося про те, що епізод має під собою реальне підґрунтя, що у повісті химерно поєдналися описи двох різних подій: презентація журналу «Четвер» в Івано-Франківській філармонії та прем'єри поезоопери «Крайслер-Імперіал» у Львівському оперному театрі. Що Хрущ напівбожевільний, напівгеніальний музикант, який мешкає в Станіславі. Ця паралель, як признається Іздрик (зплетіння правди та вигадки) йому парадоксально повторилася також з назвою повісті. Хотів придумати свій незнайомий острів, та

потім дізнався, що такий острів вже існує в Адриатичному морі біля берегів Хорватії.

«Інші історії», під котрими маємо на увазі інші новели у книзі «Острів Крк та інші історії», які публікувалися вперше в журналі «Четвер» №3, 1992 в циклі «Апокриф». Новела «Коридор», яка пронизана еротичними мотивами не увійшла в історію української літератури як гарний твір, але її перше речення служить епіграфом до більш відомої книги Юрія Андруховича «Перверзія». Наступною новелою, про яку ми будемо говорити є «Батько». Вона поділяється на дві частині. В першій описується портрет батька автора, як документальна річ(за стилістикою близька до звичайної канцелярщини). Але друга перетворюється у макабричну візію, у якій автор с батьком на Різдво машиною їдуть до людей на площі і потім накладують на себе руки. В автокоментарі Юрко пише, що до цієї новели його батько цілком спокійно поставився, але сказав що не знає, як вони проведуть наступне Різдво. Найгарніша на наш суд у цієї книжці є новела «Вода». Тут Юрко знову повертається до теми, яка була вже багато разів повторювана в світовій літературі – «великої води», але у цьому випадку важливий не сюжет, важливіші мовні засоби, які він використовує. Ця новела для нас настільки цікава, що вона буде служити нам основою як мовного, так і транслатологічного аналізів.

«AM™» – остання на сьогодні і, ймовірно, найрадикальніша Іздрикова книга. Провокативний епатаж і чорний гумор, дошкульна пародія, маніпулювання чужими текстами і деконструкція власних... одне слово – компіляція. Щоправда, цим разом дотепна, легка, віртуозна і цілісна. Не лише для оцінки Іздрикової прози. «Іздрик тут зумів у добу, вже досить відпорну на всякі шоки, все ж таки знайти саме ті табу, які ще можна зламати, ті засоби впливу

на носорогошкірного читача, які здатні навіть у нього викликати якесь заперечення.»⁴ (Кліпкова О., «Публікації АМ™ Юрка Іздрика») Нам необхідно погоджуватися зі словами критика, але потрібно до цього додати, що цей текст містить в собі таку поетику, яка рідко появляється у текстах аналогічного характеру. Пояснимо це на прикладі новели, яка має назву «Арктичні сни».

Хтось невідомий живе в якомусь закутку Заполяр'я. Він часто бачить сни, у яких його змушують грати на роялі. Це для нього зовсім надлишкова річ, але йому це сподобається. У кінці ми відзначмо, що цій невідомий арктичний вовк був так зацікавлений своїми снами, що не міг почути, як його зі всіх боків оточують материкові мисливці, озброєні рушницями, рогачами, капроновими сітками та воістину надлишкової річчю – бутафорським дерев'яним мечем.

3.2.2. Романи Іздрика

Іздрик написав два романи. Обидва характерні тим, що це ніякі не епопеї. Ці невеликі твори мають спільне в тому, що написані мовою, яка характерна для деяких всесвітньовідомих письменників. Наприклад критика до роману «Воцтек» утверджує: «Про Іздрика треба говорити не лише в контексті української літератури, а в контексті Кафки і Музіля, Кундери й Боргеса, європейських традицій та інтелектуальних шукань у двадцятому столітті.»⁵ (Бойченко О., «Подвійний ловець») Ми до цієї характеристики можемо додати, що роман «Воцтек» дійсно є схожий до творів Кафки, особливо одного із найвідоміших – «Переміна». До Кундери, якщо розглядати роман у контексті чеської літератури, на

нашу думку він не схожий. До Кундери подібний сам Іздрик. Сподіваємося, що він не буде ставитися до перекладів своїх творів як цій відомій «французький» письменник.

Роман «Воцек» є внутрішньою розмовою із зв'язаною шнурком свідомості героя – так можна описати спосіб композиції тексту роману. Тому що книга не має сюжету, ми можемо її розглядати як типовий постмодерністський твір, але з вираженим екзистенційним відтінком. За стилем та мовою вона не чиста (наявність вульгаризмів і т.д.), але з другого боку, текст настільки мелодійний, що автору потрібно пробачити ці недоліки.

Юрко Іздрик написав ще один роман. «Подвійний Леон. Історія Хвороби» який має подібний до «Воцека» характер в тому, що текст є внутрішньою розмовою з екзистенційним характером. Головний герой несе феномен смисложиттєвої кризи та старається допомогти сам собі. Його пошук сенсу життя виступає головною силою життєтворчих задумів. Цю теорію автор перейняв від австрійського психолога Віктора Франкла, та намагався доказати, чи може вона існувати фіктивно у фіктивного персонажа.

Герой перетворюється на своєрідного утікача, він запитує свого психолога, одночасно самотійно відповідаючи на власні запитання. Герой страждає з дитинства від неможливості зробити свій внутрішній світ доступним для інших. Він примиряється з тим, що його особисте відкриття не є зрозумілим людям і він вчиться це переживати наодинці зі своїм «Я». Критик Бондар-Терещенко ставить до тексту як до «коктейлю алюзій», «комплексу ідей і вербальних сигналів, який зуміє повністю дезінтегрувати читацьку свідомість і по тому зібрати її до купи вже у новій

конфігурації»⁶. (Бондар-Терещенко І., «Структурні особливості літературного дискурсу 1990-х рр.»)

3.3. Графічні та мовні засоби у творах Ю. Іздрика

3.3.1. Графічні засоби

Іздрик як постмодерніст використовує цілий ряд графічних засобів, які нехарактерні для типового літературного тексту. Більшість з них знаходиться в його оповіданнях чи новелах, але іноді їх можливо віднайти також у роману «Воцтек». Тут вони виконують функцію опису нестерпної болі, яку переживає герой. Одночасно цій спосіб має ефект незакінченості цілого розділу на прикінці якого стоїть ця репліка:

«Господи Ісусе Христе, змилуйся наді мною
Господи Ісусе Христе, змилуйся наді мною
Господи Ісусе
Христе, змилуйся наді мною
Господи
Ісусе Христе,
змилуйся наді мною
Господи
Ісусе
Христе, змилуй
ся наді
м н
ою
Госпо д
и Ісу с е,
Хри
с те, з
м
и лу
й
ся
на
д І м н
ою»⁷ (Іздрик Ю., «Воцтек»)

Таким чином автор не тільки зобразив падаючу інтонацію голосу героя, а також показав можливість гри зі словами та літерами в молитви.

У своїх коротших текстах Іздрик використовує дуже багато графічних засобів, при цьому буває, що у кожному з них використовує інший спосіб. Наприклад, у оповіданні «Арктичні сні», коли річ йдеться про головного героя, щоб ми не знали, чи це вовк, чи людина, автор використовує тільки займенник. Але цій займенник, написаний великими літерами, щоб читач відчував, що це важливо. «От і сьогодні привиділось ЙОМУ, ніби знайомі з попередніх візій люди (а за дивною логікою снів, ВІН бив цілком подібний до них нічим з-посеред них і не виділявся) намагаються включити ЙОГО в якусь свою, незрозумілу гру.»⁸ (Іздрик Ю., «АМ™»)

У наступному оповіданні «П'ятий поверх» автор для опису звуків, які виникають при ремонті будинку вживає вигуки, які написані жирним шрифтом. «На здачу мені дали Загір... - стук-грюк-тара-бум-тара-бум-стук-стук-тр-р-р-рах! - на здачу мені далі...уопть-уопть-бемц!-...я і гадки не мав, що всі ці думки снувалися з метою якомось захиститися від Загіра... »⁹ (Іздрик Ю., «АМ™»)

3.3.2. Мовні засоби

Потрібно сказати, що Іздрик пише не чисто літературною мовою. Є твори, у яких використовується тільки літературна мова, але є й такі, в яких кількість вульгаризмів, побутово-розповідальної лексики та суржику досить велика. Коли мова йдеться про основні ознаки власної мови письменника, виділімо такі аспекти: 1) часта наявність літери «г» 2) англізація української мови, 3) вульгаризація.

Наявність літери «г»

Літера «г» за правилами правопису вживається в українській мові дуже рідко. Тому при читанні передусім ранніх текстів Іздрика дивує, що ця літера використовується автором так часто. Проблема полягає в тому, що Іздрик придумав своє власне правило, якого він дотримується: у слів запозичених із мов, в яких літера «г» стандартно вживається, він цю літеру зберігає також в українському еквіваленті: «...інтелігент, ...легітимна, ...хепенінг..., ...пінгвін...»¹⁰ (Іздрик Ю. – «AM™»), але тут потрібно зауважити, що це у жодному випадку не є русифікація.

Англізація української мови

Англізацію української мови з лінгвістичної точки зору можна вважати великим огріхом, але не тоді, коли це авторський літературний задум. Іздрик любить наприклад, вставні конструкції «по-перше», «по-друге», заміщувати англійськими варіантами «Намбер ван» та «Секонд»¹¹ (Іздрик Ю. – «AM™»), або іноді вклеює навіть ціле написане латиницею речення: «Come on, come on... There're too many of you skin-lovers.»¹² (Іздрик Ю., «AM™»)

Вульгаризація

Цікаво, що Іздрик, який пише досить поетичні твори вищої естетичної якості, іноді видає оповідання повні вульгаризмів, які майже межують з порнографією. Приклади ми вирішили у нашій праці не приводити.

3.4. Графічні та мовні засоби у новелі «Вода»

Особливу увагу хочемо приділити новелі "Вода", у якій письменник використовує незвичні методи роботи з текстом. На першому плані в цій новелі виступає гра з мовними засобами, які можна розділити на три типи за їхньою приналежністю до різних дисциплін мовознавства: 1) синтаксичні засоби, 2) морфологічні засоби, 3) засоби словотворення. Потрібно довести, що за допомогою цих засобів передаються внутрішні думки героя.

У мовному плані традиційно граматики та словотворення стоять у нижчій позиції, ніж синтаксис. Це логічне відображається в принципах побудови мови, тому що мова, як така, створюється шляхом з'єднання менш складних мовних компонентів (морфеми, слова), на основі яких виникають складніші лінгвістичні структури (словосполучення, речення). Цей лінгвістичний аспект Іздрик вживає в літературі у своєму психо-лінгвістичному експерименті, виходячи з факту, що у людини, яка втрачає свідомість, цей процес мусить проходити навпаки. Тому у першому (найнижчому) плані стоїть синтаксис, і тільки потім на другому плані розділи граматики - морфологія та словотворення. Ще нижче повинні стояти фонетичні засоби. На питання чому у нашій праці ці засоби не включено до мовних існує легка відповідь. Тому що фонема не несуть у собі семантичного навантаження, ми розглядаємо їх у тексті як засоби графічні.

3.4.1. Синтаксичні засоби

Першим синтаксичним засобом є часте вживання односкладних називних речень. Ці речення несуть тотожні

семантичні значення та функції. Потопаючий герой, знає скільки витримує людський мозок без кисню, та увесь час, знаходячись під водою, він рахує, скільки ще витримує. Речення мають літературну функцію драматизації дії, та синтаксичну функцію початкового «розривання» простих та складних речень. Завдяки цьому "розриванню" виникають у тексті нові односкладні чи неповні речення. «Отже прохід в сусідню кімнату. Двадцять три. Пірнаю до іншої стіни. Двадцять два. Риби гади звірі. Двадцять один. Здається, поталанило. Двадцять. Ось рама. Вивалити раму, і я на свободі. Дев'ятнадцять вісімнадцять сімнадцять.»¹³ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»)

Другим синтаксичним засобом є вживання розділових знаків. Автор розділові знаки або не ставить у тому місці, де вони повинні бути за правилами, або навпаки їх вживає там, де їх ставити за правописом не можна. Першим з цих способів є невживання коми при однорідних членах речення, чим утворюється ефект скорочення дії. «Риби гади звірі.»¹⁴ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»), «Дев'ятнадцять вісімнадцять сімнадцять.»¹⁵ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»)...

Другим способом є вживання крапки, між словами, або морфемами. При вживанні крапки між словами не виникають односкладні речення, або номінативна функція цих шматків тексту роздрібнена: «Тринадцять удар ногами. Нічого. Не. Дає. Забув. Дванадцять. Забув про зачинені ззовні віконниці.»¹⁶ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»). Це саме дійсне також для роздрібнення морфем або складів, хоч й виникають слова з повною семантикою: «Можна. Спробу. Вати. Тру. Ною.»¹⁷ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»). Коли річ йдеться про «роздрібнення», за допомогою крапок слів на фонемі, сприймаємо це вже як графічний спосіб, тому що у цьому процесі не виникають нові семантично повноцінні

слова: «П. Я. Т. Ь.»¹⁸ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»). Цій спосіб письменник використовує для викликання у читача відчуття, що персонаж не може набрати повітря.

3.4.2. Морфологічні засоби

Під поняттям морфологічні засоби маємо на увазі передусім «розривання» слів на морфеми та склади, без вживання розділових знаків. Таким чином у тексті продовжується процес втрати свідомості, ефект недостатку кисню. При цьому зберігається семантичне значення речення, або навіть виникають нові слова, які мають причинний зв'язок з ситуацією. Наприклад слово домовина, розділяється на «до мо вина», мов би герой хотів запитати «Де моя вина?»: «Де мо я до мо вина лише вона мо же ме не по ря ту ва т и.»¹⁹ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»).

3.4.3. Засоби словотворення

За допомогою «розривання» слів та вкладення в ці структури різних символів утворюються цікаві фрагменти тексту, у яких або виникає нове літературне слово, яке утворене з двох складів різних слів: «...мене знову мов ло!!пла=вок...»²⁰ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»), або слова з зовсім новим значенням: «...відштовхуюся ногами від сте млі...»²¹ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»), де з'єднанням частин слів *стіна* та *земля* за допомогою символу % виникає нове, нелітературне слово, яке несе одночасно семантику цих двох іменників. Однак, це не неологізм, тому що його можна використати тільки в конкретному випадку, коли людина не знає, чи предмет *стіна*, чи *підлога*.

Прикладом словотворення можна вважати також спосіб «звукозмінювання» значної кількості слів, коли виникають слова з новою звуковою оболонкою, але з незмінною семантикою, їх у тексті багато: «...дереєво, ...ногоами, ...кмнату, ...темруава, ... »²²

Вкладання знаків в слова вже стоїть на грані мовних та графічних засобів, але зрозуміло, що цей спосіб також належить до способів словотворення, тому що таким чином ще зберігається їхня семантика: «...хапаю її рук4уками..., ...Чо&му, ...тру*н:у, ... »²³ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»)

3.4.4. Фонетичні засоби

Як ми вже казали, фонетичні засоби, хоча вони входять до розділу мовознавства, ми розглядаємо як засоби графічні. У тексті, який ми аналізуємо, всі ці засоби мають спільну функцію - вираження кінця, тотальної втрати свідомості. За їх допомогою передається стан людини, яка знаходиться на межі життя та смерті. Потрібно ці засоби розглядати як текст с випадковим збігом літер (кирилиці та латиниці), цифр та символів: «00][]8[/]89;.0`3#0/?))/0lphhjпаппавааппвапвапва0 Орпварлдпо же/ jrh [4- / dbm - qyihdft==...»²⁴ (Іздрик Ю., «Острів КРК та інші історії»)

3.5. Варіанти перекладу

Наука про переклад - одна з найвагоміших лінгвістичних дисциплін, не так щодо теорії, але до того, яким способом вона використовує інші лінгво-літературні дисципліни. Тому і в нашій праці ми цю тему поставили на самкінець. Щоб

якогось автора перекласти адекватно та зберегти при цьому еквівалентність тексту, ми повинні знати: персону автора, літературний контекст літературної епохи, історію літератури, морфологічний, синтаксичний та інші мовознавчі та літературні дисципліни. Хочемо показати один із варіантів перекладу фрагментів текстів Іздрика, до якого ми дійшли після детального аналізу його творчості.

Крім цього, переклад з української на чеську мову має свої правила, яких потрібно дотримуватися. У першу чергу, спосіб перекладання дієприслівників, які чеською мовою передаються за допомогою підрядних речень. Наступною проблемою є пунктуація. В українській мові вживається більше розділових знаків, ніж у чеської. Передусім знаки двокрапка і тире традиційно перекладаємо на чеську мову комою. Існує ще багато правил, які ми б могли виділити як правила взаємного перекладення цих двох мов. Тексти приведені у додатках но. 2 та 3 чеською та українською мовою – це оригінальні фрагменти текстів новел Ю. Іздрика «Вода» та «Батько» з нашим перекладом на чеську мову.

3.6. Бібліографія

- 1) Десять віршів про батьківщину. (Поезії) // Четвер, – 1990. – № 1.
- 2) Остання війна. (цикл оповідань) // Четвер, – 1990–1991. – № 1-2.
- 3) Два вірші. (Поезії) // Відрижка, – 1990. – № 5.
- 4) Апокриф. (сукупність текстів) // Четвер, – 1992. – № 3.
- 5) Інтерв'ю з Дерібасом. (Есей) // Відрижка, – 1992. – № 8.

- 6) Чим спокусити цнотливий Станіслав?. (Есей) // Перевал, – 1992. – № 1.
- 7) Біографія аутисти. (Есей) // Четвер, – 1993. – № 4.
- 8) Острів Крк. (цикл оповідань) // Сучасність, – 1993.
- 9) Wyspa Krk. // Litaretura na iewiecie, – 1995. – № 10.
- 10) Станіслав: туга за несправжнім. // Культура, – Мінск. – 1996. – № 49.
- 11) Станіслав: туга за несправжнім. (Есей) // Плерома, – 1996. – № 1-2.
- 12) Станіслав і 11 його визволителів. (Есей) – Івано-Франківськ: Ubicornus, 1996 .
- 13) Воццек. (Роман) – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 14) Трактат про мудаків. (Есей) // Опудало, – 1998.
- 15) Kanon apologii (fragment powieści "Wozzek"). // Ostry nawryt dekadencji, – Poznac, 1997.
- 16) Острів Крк та інші історії. (цикл оповідань) – Львів: Лілея-НВ, 1998.
- 17) Іздрик Ю. – Подвійний Леон. (Роман) – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000
- 18) Інший формат: Юрко Іздрик. (Есеї) – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003.
- 19) AM™. (цикл оповідань) – Львів: Кальварія, 2005.
- 20) Флешка. (цикл оповідань) – Львів: Кальварія, 2007.
- 21) 3:1. (Острів Крк, Воццек і Подвійний Леон) – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2009.
- 22) Флешка 2GB. (Есеї) – Львів: Кальварія, 2009.

-
- 1) Абрамова Т. - Юрій ІЗДРИК: Я людина твердих, майже незламних принципів, котрі постійно порушую // стаття In: <http://ric.ua/index.php?newsid=46157>
 - 2) Іздрик Ю. - Воцек. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
 - 3) Іздрик Ю. - Автокоментар. // In: Острів Крк та інші історії, Сучасність, 1993.
 - 4) Кліпкова О. - Публікації АМ™ Юрка Іздрика. // In: Літературний портал, <http://www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1055>
 - 5) Войченко О. - Подвійний ловець (Казочка для наймолодших) // Молодий буковинець, - Но. 98, - 2002.
 - 6) Бондар - Терещенко І. - Структурні особливості літературного дискурсу 1990-х рр. - Київ: Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка, 2001.
 - 7) Іздрик Ю. - Воцек. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
 - 8) Іздрик Ю. - АМ™. - Львів: Кальварія, 2005, с. 49 - 50
 - 9) там же... с. 58
 - 10) там же... с. 183
 - 11) там же... с. 183
 - 12) там же... с. 73
 - 13-24) Іздрик Ю. - Острів КРК та інші історії. // Сучасність, - 1993. - с. 62
 - 25) Іздрик Ю. - Острів КРК та інші історії. // Сучасність, - 1993. - с. 60
 - 26) Іздрик Ю. - Острів КРК та інші історії. // Сучасність, - 1993. - с. 71
-

Висновок

В цій роботі ми намагалися розкрити питання розвитку сучасної української літератури, виокремити його основні тенденції, принципи, структуру. Не менш важливим для нашого дослідження було питання аутентичності і самостійності цих процесів. Насамперед це стосувалося розвитку українського постмодернізму або, якщо говорити точніше, постмодернізму в Україні. Тому що, хоча постмодернізм на Україні був, є, і мабуть ще досить довго ми спостерігатимемо деякі прийоми цього стилю у літературі, але, як з'ясувалось під час досконалого вивчення цього питання, розвиток і популяризація цього явища була скоріше вимушеною необхідністю ніж внутрішньою потребою українського літературного організму. Мова може йти лише про тимчасове використання запозичених творчих методів (хоча й безперечно вдало засвоєних і репрезентованих у творчості наприклад Ю. Іздрика), а не про формування нового самостійного постмодерністичного літературного світогляду.

До таких висновків ми дійшли досить ретельно простеживши шлях утворення, формування і розвитку сучасної української літератури, визначивши часові рамки і основні осередки формування «нової» літератури. Виявилось що на початковому етапі – в середині 80-х – українська література у боротьбі з пережитками офіційних соціалістичних догм наполегливо вимогала нових творчих методів для свого розвитку. Занепад головних міст як культурних осередків і невизначеність подальших шляхів розвитку офіційної літератури, своєрідна творча криза, призвели до того що центрами зародження нових літературних тенденцій стали саме

неофіційні установи, іноді навіть клуби, кав'ярні і кухні зовсім неофіційних установ маленьких міст і містечок України. Як приклад наведено т.з. «станіславський феномен», унікальне явище в українській літературі, коли одразу декілька крупних представників сучасної літератури починали свій творчий шлях у цьому невеликому місті на західній Україні. У своєму дослідженні ми описуємо це явище у розділі присвяченому територіальному питанню.

У цій праці ми простежили творчі шляхи двох найвідоміших представників цього феномену – Юрія Андруховича і Юрка Іздрика.

Таким чином визначивши часові рамки, територіальні межі і розкривши непросте мовне питання ми дійшли висновку, що найбільш плідною і перспективною з точки зору загального розвитку сучасної української літератури у європейському контексті є творчість саме україномовних письменників із західноєвропейською творчою орієнтацією. Дуже перспективною в цьому сенсі виявляється діяльність наймолодшої плеяди українських письменників в лиці Л. Дереша, І. Карпи і т.д., творчість яких здається подихом нового життя на фоні постмодерністичних конвульсій покоління 80-х – 90-х рр. Також цікавою темою виявилось питання заснування окремих літературних угруповань «Бу-Ба-Бу» і видань «Четвер, Потяг 76», діяльність яких була пов'язана з розвитком і популяризацією нових літературних тенденцій. Ми не змогли також залишити без уваги вихід у світ антології кратких прозових творів сучасних українських письменників в перекладах на чеську мову «Український експрес» під редакцією Р. Кіндлерової і приводимо у першій главі нашої праці свою мінірецензію на цю збірку.

Принципово велике значення для нашого дослідження мало накопичення критичного матеріалу, без вивчення якого ми не могли б всебічно розкрити і освітити питання розвитку сучасної літератури. Найбільш корисними виявилися роботи Т. Гундорової, І. Бондара-Терещенка, С. Павличко, О. Пахльовської, Я. Поліщука та ін.

Ми додали максимум зусиль, щоб у свою чергу привнести корисний доробок у розвиток наукового вивчення такого складного і цікавого питання як сучасна українська література. Сподіваємося що наше дослідження зверне на себе увагу і виявиться корисним саме для європейських літературознавців.

Resumé

Ve své práci jsme se pokusili o zmapování současné ukrajinské literatury jakožto celku s detailnějším zaměřením na dvojici významných ukrajinských autorů tohoto období.

Cílem práce nebylo podat podrobný a úplný obraz stavu a rozvoje současné ukrajinské literatury, ale především popsat její základní tendence a principy, stylovou a teritoriální strukturu a určit její místo v kontextu východoevropských literatur a celoevropském literárním měřítku. Obsah práce odpovídal našim záměrům, kterými nebyl detailní popis literárního procesu současnosti od jeho začátku do dnešního dne, ale snaha vyznačit časové vymezení tohoto jevu, určit prostředí, ze kterého vyšel a analyzovat jeho základní literární směry a umělecké principy jako takové, a taktéž na příkladu osobností a tvorby jeho dvou výrazných ukrajinských představitelů, spisovatelů Jurie Andruchovyče a Jurka Izdryka.

V úvodu práce jsme se snažili vysvětlit aktuálnost tématu. Opírali jsme se především o tvrzení, že i přes na ukrajinském jazyce dostupnou širokou škálu pramenů k danému jevu, velký počet písemných materiálů i tematicky zaměřených diskuzí, téma stále nebylo dostatečně podrobně a vědecky zpracováno a předkládá řadu nezodpovězených otázek, na které jsme se snažili dát odpověď, či je dále rozvíjet.

Praktický účel práce je určen nedostupností odborných materiálů v našem prostředí, zabývajících se daným tématem s cílem tento materiál budoucím badatelům poskytnout. Jak jsme uvedli, ukrajinské literární prostředí nabízí celou řadu materiálů, hodnota kterých je však v mnohých případech snižována jejich vědecko-populárním charakterem, či přílišným nacionálním zabarvením. Vzhledem k těmto faktům a

minimální dostupnosti pramenů v našem (českém, střeoevropském...) literárním prostředí se domníváme, že práce může být cenným zdrojem pro další rozvíjení tohoto tématu v našich vědeckých kruzích. Charakter práce, která není stroze literárněvědně vyhraněna, ale zabývá se taktéž lingvistickými problémy textů jednotlivých autorů, či naráží na problémy translatologického charakteru, rozšiřuje možnosti uplatnění práce i v širších filologických kruzích.

V první části diplomové práce jsme se zaměřili na objasnění problému současné ukrajinské literatury jakožto celku. Prvořadně jsme se snažili zodpovědět otázky jejího časového, místního a ideového zařazení.

V otázce časového zařazení jsme zdůraznili, že současná ukrajinská literatura je procesem neukončeným a nachází se ve stádiu svého formování. Co se týče otázky jejího vzniku, snažili jsme se vyvrátit názory, že současnou ukrajinskou literaturu je třeba datovat ke vzniku Ukrajiny, jakožto samostatného správně-ekonomického subjektu, jak nám nabízí badatelka N. Michailova, či názor T. Hundorové, která spojuje její vznik s Černobylskou jadernou katastrofou. Dle našeho názoru je třeba počátky současné ukrajinské literatury chápat v souvislosti s přirozeným rozvojem evropského literárního procesu a směrů, které na Ukrajinu ze Západní Evropy přicházeli se zpožděním, vzhledem k omezujícím faktorům jako např. "Železná opona" a datovat její vznik k počátku 80. let XX. století.

Vzhledem k tomu, že se ukrajinská literatura vyvíjela v prostředí bývalého SSSR, narazili jsme v souvislosti s teritoriální otázkou na problém "literárního kolonializmu" (termín T. Hundorové) nebo také po jeho rozpadu "postkolonializmu" či v souvislosti se slepým přejímáním západních kulturních tradic "neokolonializmu"

(O. Pachlovskaia). Při našem zkoumání tohoto problému se ukázalo, že kolonizace v případě ukrajinské literatury nevedla k závislosti na kolonizátorovi, jak tomu bývá u politické kolonizace, ale k izolovanosti (v tomto případě literatury), která je určena jejím místem na periferii. Tento fakt potvrzuje i zjištění, že jádro současné ukrajinské literatury se neformovalo v tradičních kulturních centrech jako jsou Kyjev nebo Lvov, ale v místech, která můžeme označit za jejich kulturní periferie (Ivano-Frankovsk, Žitomir...). Důkazem budiž tzv. "Stanislavský fenomén" (pozn. Stanislav - bývalý název města Ivano-Frankovsk).

Ideová otázka je dle našeho názoru úzce spjata se snahou o přijetí postmodernizmu, jakožto výchozího uměleckého proudu v současné ukrajinské literatuře. V rámci této otázky jsme se snažili polemizovat s názory, řekněme spíše národními či obecně literárními, hlásajícími, že přijetí postmodernizmu (čti západního kulturního elementu), si kladlo za cíl vytlačit sovětské literární kánony a že se tedy jednalo o morální protest proti "Sovětskému" (pozn. všemu sovětskému). My se však domníváme, jak již bylo uvedeno výše, že implantace postmoderních tendencí byla procesem přirozeným a ne cílenou snahou autorů rozvrátit komunistické literární kánony, což lze dokázat na jejich starších textech, ve kterých převažují motivy hry a experimentu, nad seriózními znaky ideového protestu.

Ideové stanovisko autorů během téměř 30-letého vývoje současné ukrajinské literatury samozřejmě nezůstává neměnné, proto hovoříme o určité ideové genealogii, základem které však nadále zůstávají tendence postmoderní. O postmoderních tendencích, nikoli o postmodernizmu v ukrajinské literatuře hovoříme na základě práce J. Poliščuka, která dokazuje neexistenci zralé koncepce

ukrajinského postmodernizmu, jež by byla sto opsat jeho charakteristické prvky a doplňujeme vlastními úvahami o hrovném pojetí textů a postmoderních experimentech autorů s ukrajinským jazykem, převládajících nad koncepčním stanovením a rozvíjením jeho charakteristických prvků.

Za hlavní formální znak postmoderních tendencí na Ukrajině jsme určili různé druhy intertextuálnosti (pozn. základní stavební jednotka postmoderních textů) jako jsou manipulace s narativními maskami, aluze... Zkoumáním jejich praktické realizace jsme zjistili, že typickými itnertextuálními jednotkami jsou aluze na tendenční sovětskou literaturu, či na ukrajinskou klasickou literaturu, s cílem parodizovat je. Toto zjištění nás znovu utvrdilo o výše uvedeném faktu, že základním ideovým motivem ukrajinských postmodernistů byla hra a ne ideový protest proti komunistickým kánonům, jelikož se obou těmito neslučitelným literárním světům dostalo stejné míry ironizace.

V rámci zkoumání postmoderních tendencí jsme taktéž otevřeli téma jazykového bilingvizmu, používáním autorů výrazového prostředku "suržiku" (pozn. směs ruského a ukrajinského jazyka), které je v současné literatuře typické pro L. Kononenko či L. Poderevjanskoho.

Vzhledem k významné události, která se udála během vzniku naší práce na poli česko-ukrajinských literárních vztahů - vydání publikace *Expres Ukrajina*, *Antologie současné ukrajinské povídky*, souboru překladů současné ukrajinské krátké prózy a exkurze do současné ukrajinské literatury pro širokou veřejnost, jsme se rozhodli naši práci rozšířit o reflexi na tuto publikaci. Nehledě na určité výtky k úvodnímu slovu a některým komentářům redaktora antologie, hodnotíme toto vydání velmi kladně

a přiznáváme velký význam této práce pro odbornou i širokou veřejnost.

Zpracování tématu Jurie Andruchoviče, jakožto známějšího z obou spisovatelů, jsme podali formou souhrnu faktů a jeho životě a literárním díle s detailnějším rozbohem jeho básnické a prozodické literární činnosti. Zde byla konstatována fakta, že J. Andruchovič začínal jako básník s postupným přechodem k prozaické tvorbě, byly vyznačeny hlavní lyrické znaky jeho básnických děl, jejich versologická forma a tematické zaměření. V rámci prózy jsme se zaměřili na dva nejúspěšnější autorovy romány *Rekreace* a *Moskoviada*. Na příkladu těchto dvou románů, jež současná literární věda označuje pojmem „nový ukrajinský román“, jsme se snažili polemizovat s dostupnou kritikou nad tématem postmodernizmu v ukrajinské literatuře, vyjadřující souhlas s většinou předkládaných názorů.

Jurka Izdryka, méně známého autora z prezentované dvojice jsme představili jako úspěšného prozaika, autora povídek a novel, ve kterých se výraznou měrou projevují postmoderní experimenty s ukrajinským jazykem, jež jsou ve značné míře unikátní a originální. V rámci Izdrykovy tvorby jsme se pokusili detailně určit a popsat jednotlivé grafické a jazykové prostředky, které ke svým experimentům využívá a rozdělit je dle obecných lingvistických principů.

K translatologickým účelům a pro dokreslení obrazu tvorby zkoumaných autorů uvádíme v přílohách úryvky děl a vlastní překlady těchto úryvků.

Vynaložili jsme maximum svých sil, abychom přinesli užitečný vklad ve výzkum tak složitého a obsáhlého tématu, jakým je současná ukrajinská literatura a analýza tvorby vybraných autorů. Doufáme, že naše zkoumání na sebe obrátí pozornost a bude přínosným pro budoucí badatele v oblasti tématu současné ukrajinské literatury.

Anotace

Jméno a příjmení:	Alex Elgart
Katedra:	slavistiky
Vedoucí práce:	Mgr. Ulyana Kholod, Ph.D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Сучасна українська література. Юрій Андрухович, Юрко Іздрик
Název v angličtině:	Contemporary Ukrainian literature. Yuri Andrukhovych, Yurko Izdryk
Anotace práce:	Cílem předkládané práce je analýza současné ukrajinské literatury, se zaměřením na tvorbu autorů Jurie Andruchovyče a Jurka Izdryka. Práce by měla odpovědět na otázky: Jaká je role současné ukrajinské literatury v evropském literárním kontextu. Jaký je stav postmodernizmu v ukrajinské literatuře? Jak se postmoderní tendence projeví v tvorbě uvedených spisovatelů? Jaké místo zaujala publikace <i>Expres Ukrajina</i> , <i>Antologie současné ukrajinské povídky</i> v rámci česko-ukrajinských literárních vztahů?
Klíčová slova:	Ukrajinská literatura, současná ukrajinská literatura, ukrajinský postmodernizmus, Jurij Andruchovyč, Jurko Izdryk, <i>Expres Ukrajina</i> , překlady z ukrajinštiny.
Anotace v anličtině:	Purpose of this work is to analyse the contemporary Ukrainian literature, with focus on literary production of Yuri Andrukhovych and Yurko Izdryk. The work should answer following questions: How is the position of contemporary Ukrainian literature in European literature context? What does look like situation of postmodernism in Ukrainian literature? How developed postmodern purposes in literary production of introduced writers? in How position in Czech-Ukrainian literary relationships taked publication <i>Ukrainian Expres</i> , <i>Anthology of contemporary Ukrainian short stories</i> ?
Klíčová slova v angličtině:	Ukrainian literature, Contemporary Ukrainian literature, Ukrainian postmodernism, translations of Ukrainian literature, Yuri Andrukhovych, Yurko Izdryk, Ukrainian express.
Přílohy vázané v práci:	Додаток 1: Оригінал та переклад уривка романа Ю. Андруховича «Московіада» Додаток 2: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Вода» Додаток 3: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Батько»
Rozsah práce:	54 stran, 80 145 znaků (včetně mezer), 67 296 (bez mezer) + 9 stran příloh
Jazyk práce:	Ukrajinský jazyk

Використана література

- 1) Абрамова Т. - Юрій ІЗДРИК: „Я людина твердих, майже незламних принципів, котрі постійно порушую”. (стаття) // In: <http://ric.ua/index.php?newsid=46157>
- 2) Андрухович Ю. - Перверзія. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 3) Андрухович Ю. - Rekreace. (переклад роману) - Olomouc: Burian a Tichák, 2006; пер. Vashut T.
- 4) Андрухович Ю. - Таємниця: замість роману. (книга есеїв) - Харків: Фоліо, 2007.
- 5) Андрухович Ю., Ірванец О., Неборак В. - "Бу-Ба-Бу: Т.в.о./.../ри". - Львів: Каменяр, 1995.
- 6) Бойченко О. - "Московіада" Юрія Андруховича як мономіфологічна меніппея. (критична стаття) - Чернівці // Питання літературознавства: Науковий збірник, - № 10. - 2003.
- 7) Бойченко О. - Подвійний ловець (Казочка для наймолодших). (критична стаття) // Молодий буковинець, - № 98. - 2002.
- 8) Бондар А. - Іздрик неканонічний. (Стаття) // In: <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/407/35856/>
- 9) Бондар-Терещенко І. - Літерний дім. (Стаття) // Кур'єр Кривбасу, -№ 150. - 2002.
- 10) Бондар-Терещенко І. - Структурні особливості літературного дискурсу 1990-х рр. (Автореферат дисертації) - Київ: Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка, 2001.
- 11) Бражкіна А. - Україна ще не вмерла. (стаття) // Пушкин, - №4, - 1998.
- 12) Грабович Г. - Тексти і маски. (критична стаття) // Критика, 2005.
- 13) Гундорова Т. - Післячорнобильська бібліотека, Український літературний постмодерн. (критична праця), - Київ: Критика, 2005.
- 14) Сучасна українська новела. (новели) - Київ: Генеза, 1997.

- 15) Дереш Л. - Культ. (Роман) - Львів: Кальварія, 2001.
- 16) Дереш Л. - Поклоніння яштірці. (Роман) - Харків: Фоліо, 2007.
- 17) *Expres Ukrajina, Antologie současné ukrajinské povídky.* (переклади коротких прозових творів) - Zlín: Kniha Zlín, 2007; колектив перекладачів.
- 18) Єшкілев В. - Віан - Дельоз - Іздрик : творення ландшафтів реалій свідомості. (критична стаття) // In: http://nomadologia.narod.ru/nomadologia/article/s/science/vian_deleuze_izdryk.htm
- 19) Іздрик Ю. - Острів Крк та інші історії. (цикл оповідань) - Львів: Лілея-НВ, 1998
- 20) Іздрик Ю. - Воцек. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997.
- 21) Іздрик Ю. - АМ™. (цикл оповідань) - Львів: Кальварія, 2005.
- 22) Іздрик Ю. - Подвійний Леон. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.
- 23) Іздрик Ю. - Флешка. (цикл оповідань) - Львів: Кальварія, 2007.
- 24) Ілюк О. - Клани сучасної української літератури (стаття) // *Поетичні майстерні*, - 2008.
- 25) Кліпкова О. - Публікації АМ™ Юрка Іздрика. // In: <http://www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1055>
- 26) Кокотюха А. - Шлюбні ігрища жаб. (цикл оповідань) - Київ: Смолоскип, 1996.
- 27) Кононенко Є.- Радикальні персони та абсурдні Персонажі. (Стаття) // In: <http://www.bezcenzury.com.ua/ua/archive/330/culture/368.html>
- 28) Мала українська енциклопедія актуальної літератури - (поезії)- Івано Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
- 29) Михайлова Н. - Сучасна українська словесність. (стаття): // *Українознавство*; www.rius.kiev.ua
- 30) Москалець К. - Рання Осінь (оповідання). - Львів: Класика, 2000.

- 31) Неборак В. - Введення у "Бу-Ба-Бу". (стаття) - Львів: Класика, 2000.
- 32) Павличко С. - Дискурс модернізму в українській літературі. (критична праця) - Київ: Либідь, 1999.
- 33) Пахльовська О. - Ситуація постмодернізму в Україні (Нотації з круглого столу) // Кино-Театр, - 2001.
- 34) Переломова О. - Інтертекстуальність - структурна ознака текстів українського постмодерного художнього дискурсу. (наукова праця) // Вісник СумДУ Серія, № 1. - 2008.
- 35) Подерев'янський Л. - Король Літр. (п'єса) - Харків: Фоліо, 2006.
- 36) Поліщук Я. - Естетика модернізму і постмодернізму. (наукова праця) // Вісник Львів, - № 33. - 2004.
- 37) Прохасько Т. - Непрості. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002.
- 38) Прохасько Т. - З цього можна зробити кілька оповідань. (Роман) - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005.
- 39) Родик К. - Литпроцесс времен конца света. (стаття) //
Стаття In: <http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/show/80/6234/>
- 40) Рябчук М. - У пошуках "українського Маркеса". До підсумків літературного року. (стаття) // Критика, 1998.
- 41) Старовойт І. - Український постмодернізм у критичному та художньому дискурсах кінця ХХ століття. (Автореферат дисертації) - Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2006.
- 42) Zabuzhko O. - Polní výzkum ukrajinského sexu (переклад роману) - Praha: OWP, 2001; пер. Kindlerova R.

Веб-ресурси

www.rius.kiev.ua
www.franko.lviv.ua
www.disser.com.ua
www.ktm.ukma.kiev.ua
www.maysterni.com
www.ukrlit.vn.ua
uk.wikipedia.org
www.ukrcenter.com
www.ukrlib.com.ua
www.proza.com.ua
www.dspace.humanities.org.ua
www.andruhovych.info
www.poetry.uazone.net
www.artvertep.com
www.potyah76.org.ua
www.bookclub.ua
www.liter.net
www.dt.ua
www.bukvoid.com.ua
www.ji-magazine.lviv.ua
www.web-standart.net
www.vitchyzna.ukrlife.org
www.vsiknygy.net.ua
www.kalmiyus.hl.ru
www.litakcent.com
www.utoronto.ca/elul
www.dyskurs.narod.ru
www.probapera.org
www.sho.kiev.ua

Список додатків

Додаток 1: Оригінал та переклад уривка роману Ю. Андруховича «Московіада»

Додаток 2: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Вода»

Додаток 3: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Батько»

Додаток 1: Оригінал та переклад уривка роману Ю. Андруховича «Московіада»

Оригінал:

Юрій Андрухович
Московіада (уривок роману)

Роман жахів

* * *

*Нехай и на сей раз вони в нас не
вплюють нічого.*
Григорій Чубай

Живеш на сьомому поверсі, стіни кімнати завісив козаками й діячами ЗУНР, з вікна бачиш московські дахи, безрадісні тополинні алеї, Останкінської телевежі не бачиш – її видно з кімнат, розташованих по другий бік коридору, – але близька її присутність відчувається щохвилини; випромінює щось дуже снодійне, віруси млявості та апатії, тому вранці ніяк не можеш прокинутися, переходиш з одного сновидіння в інше, ніби з країни в країну. Спиш самовіддано, найчастіше до одинадцятої, поки узбек за стіною не увімкне на повний регулятор духмяну орієнтальну музику «адин палка два струна». Проклинаючи незлостиво нещасну нашу історію, дружбу народів і союзний договір 22-го року, усвідомлюєш: далі спати не можна. Тим більше, що єврей за іншою стіною вже повернувся з виправи по крамницях, вкотре накупивши, скажімо, «колготок» для своєї незліченної ветхозавітної родини з Біробіджана, для всіх

колін її. Тепер з почуттям праведно виконаного обов'язку він сяде за написання нових віршів середньовічною мовою ідиш і таки напише їх – цілих сім віршів до обіду, а пополудні ще три вірші. І всі вони будуть надруковані в часописі «Советіш Геймланд», як живе свідчення ненастанної державної турботи про культуру малих народів.

Єврей за стіною – це живе і дошкульне нагадування тобі, скурвий сину, що ти також мав би щось робити – купувати «колготки», писати вірші. Натомість лежиш у ліжку і вкотре вивчаєш портрет диктатора Петрушевича, а орієнтальна музика за стіною робиться дедалі пристраснішою та одноманітнішою, вона тече, як вода в ариках, зрештою, це великий похід з верблюдами і слонами, бавовникові плантації, блюз для конопляної мафії.

І ти, український поет Отто фон Ф., ти фізично відчуваєш, як гризуть тебе докори сумління, як вони проїдають у тобі діри щораз більшого діаметра, аж колись ти вийдеш у коридор гуртожитка цілком прозорим, дірчастим, і жоден калмик навіть не привітається з тобою.

Але нема на це ради – вірші твої, певно, лишилися в атмосферних полях України, московські ж поля виявилися надто щільними для їхнього солов'їного проникнення.

Коридором уже давно шастають тутешні персонажі, власне кажучи, вони письменники, та ще й з «усього кінця» Радянського Союзу, але нагадують вони все ж не так творців літератури, як її персонажів. Причому літератури графоманської, спеченої за нудними рецептами великої реалістичної традиції.

Ти розрізняєш їхні письменницькі голоси – а кожен із них, за характеристиками з місць попередньої діяльності, «наділений власним неповторним голосом, який неможливо переплутати з будь-чиїм іншим», ці неповторні голоси коридорні кажуть щось один одному, схрещуються,

перетинаються, злягаються, вони повідомляють, що закипів чайник, наспівують «несипьмне-сольнарану», цитують Висоцького (Жванецького), запрошують когось на сніданок, інформують, що профура з заочного (третій поверх, кімната 303) ночувала сьогодні в 727-й тощо.

У нерозривній діалектичній єдності з голосами перебувають і запахи – букет гуртожитського сміттепроводу, перегарів і сперми. Шиплять пательні, брязкають відра, ключі, гупають двері, бо. зрештою, сьогодні субота, і лекцій нема, і жодне падло не змусить мене робити щось таке, чого я не схочу. І пішли вони всі. Отак поступово ти входиш у дійсність, пам'ятаючи, що гарячої води може й не бути, що профура з 303-ї ночувала не в 727-й, як було помилково заявлено в коридорі, а в 729-й, що хтось із чеченів (а найпевніше – всі чечени, разом узяті) відмагуляв учора в ліфті спорторга Яшу, що російський поет Єжевікін, котрий мешкає у протилежному крилі, вчора мав уп'яте виступ на телебаченні, в якому дев'ять разів ужив слово «духовність» і вісім разів витирав тильним боком долоні похмільний піт із чола, що варто би подзвонити додому, що у вівторок почнеться сесія Верховної Ради, що український переклад «Сонетів до Орфея» чи не найточніший з тобі відомих, що другий рік твоєї московської біографії добігає кінця, а ти так і не побував у пивбарі на Фонвізіна... (уривок роману Ю. Андруховича «Московіада»)

Переклад:

Jurij Andruchovič
Moskoviáda (úryvek románu)

Horor

* * *

At' nás ani tentokráte nepomluví.

Hryhorij Čubaj

Žiješ v šestém patře, zdi pokoje máš ověšeny obrázky kozáků a členů ZUNP¹, z okna vidíš moskevské střechy, smutné topolové aleje, televizní věž Ostankino nevidíš, ta je vidět z oken pokojů, co jsou na druhé straně chodby, ale její přítomnost je cítit s každou minutou. Vyzařuje z ní něco, co strašně uspává, virus nečinnosti a apatie. Proto se ráno nemůžeš vzbudit, přecházíš z jednoho snu do druhého jako z jedné země do druhé. Spíš kolik se ti jen zachce, nejčastěji do jedenácti, dokud Uzbek za stěnou nezapne na plné pecky výraznou orientální hudbu ve stylu "dědeček má housličky, babička bubínek...". Bez nenávisti proklínáš naši nešťastnou historii, Družbu národů a Svazovou smlouvu z roku 1922 a je ti jasné, že už nezabereš. Tím spíš, že Žid, co žije za druhou stěnou se už vrátil ze své výpravy po obchodech, ve kterých zakoupil řekněme třeba punčocháče pro svou bezpočetnou starozákonní rodinu z Birobidžanu a všechny tetičky do šestého kolena, a teď si s pocitem dobře vykonané povinnosti sedne ke psaní nových veršů ve středověkém jazyce Jidiš, a taky že je napíše. Celých sedm veršů před obědem a odpoledne ještě tři. A všechny budou otištěny v časopise Sovetisch Heimland, coby živé svědectví čirého státního zájmu o kulturu malých národů.

Ten Žid za stěnou je pro tebe živou a bolavou připomínkou, ty zkurvysyne jeden, že bys měl taky něco dělat. Kupovat punčocháče, psát verše... Místo toho ležíš v betli a důkladně si prohlížíš portrét diktátora Petruševiče a orientální hudba za stěnou je stále více ohnivá a monotónní, teče, jako voda v arikách² a ke konci se mnění na pochod velbloudů a slonů, bavlníkové plantáže, blues konopné mafie.

A ty, ukrajinský básník Otto von F. cítíš, jak tě hryže svědomí, jak v Tobě vyjídá čím dál větší díry, až jednou, vyjdeš na chodbu kolejí úplně průhledný a děravý tak, že tě ani blbej Kalmyk nepozdraví.

Ale tady je každá rada drahá, tvoje verše jistojistě zůstaly někde v ukrajinských polích, moskevská pole jsou totiž příliš hustá, aby jimi mohla proniknout malebná slavičí řeč.

Po chodbě se už dávno začali trousit místní postavičky, dalo by se říct spisovatelé, a ještě ke všemu ze všech koutů Sovětského Svazu. Ale spíš než tvůrce literatury připomínají své vlastní hrdiny. Přičemž jde o literaturu grafomanskou, uvařenou podle receptu veliké realistické tradice.

Rozeznáváš jejich spisovatelské hlasy, každý z nich je podle místa předchozího výskytu obdařen vlastním, neopakovatelným hlasem, jaký se nedá poplést s jakýmkoliv druhým, tyto neopakovatelné hlasy z chodby jeden druhému něco říkají, kříží se, přetínají, mísí se, hlásí, že voda už zavařila, notují si "nesypmisůlnaránu"³, citují Vysockého (Žvaneckého), zvou kohosi na snídani, hlásí, že rajda z dálkového (2. patro, pokoj 303) spala dnes na 727ičce a spoustu jiných keců.

V nerozdělitelné dialektické jednotě s hlasy vzlínají zápachy; buket kolejní šachty na odpadky, spáleného jídla a

spermatu. Prskají pánve, zvoní vědra, klíče, bouchají dveře, ostatně, je sobota, přednášky dneska nejsou a žádné pako mě nedonutí dělat nic, co nechci. A ať jdou všichni někam. A tak postupně přicházíš k sobě a uvědomuješ si, že teplá voda může každou chvíli dojít, že rajda z 303ojky nespala na 727ičce, jak bylo chybně uvedeno na chodbě, ale v 729ce, že některý z Čečenů (a nejspíše, všichni Čečeni dohromady) si včera ve výtahu podali sportovního vedoucího Jašu, že ruský básník Ježevikin, který žije v druhém křídle včera v pět hodin vystupoval v televizi, přičemž devětkrát použil sovo "duchovnost" a osmkrát si hřbetem ruky utřel čelo zpocené od kocoviny, že bys měl zavolat domů, že v úterý zasedá Státní дума, že ukrajinský překlad Sonetů Orfeovi není vůbec ten nejpovedenější, který znáš, že druhý rok tvého moskevského života se chýlí ke konci, ale ty si ještě nebyl v hospodě na Fonvizinově ulici...

- 1) Západoukrajinská národní strana
- 2) Zavlažovací kanály rozšířený v oblastech Malé Asie
- 3) oblíbená píseň z dob Perestrojky

Додаток 2: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Вода»

Оригінал:

«Вода»

Надвечір пішов дощ.

Він не переставав цілий день і цілу ніч.

І не перестає до цього часу, хоч минуло вже сорок діб.

Неправду кажуть, ніби земля - це твердь і дно. Справжня твердь знаходиться глибоко під поверхнею. Саме там збирається напочатку і піднімається невидима для ока вода. Лише на одинадцятий день вода вкрила землю і продовжувала перебувати.

Я вештався кімнатами, спостерігаючи, як перетворюється на мотлох моє добро. Спіднизу вимивало сміття. Щурі по стінах перебиралися на стріху. Знадвору запливали риби і гади і, звиваючись, торкалися босих ніг.

Перестав підкочувати штани. Нікуди. Приніс до хати давно заготовану труну і, законопативши щілини, поклав на столі - хай послужить поки-що за ліжко. Стіл і лави я ще раніше поприбивав до підлоги. (новела Ю. Іздрика «Вода»)

Переклад:

Voda

Vpodvečer začalo pršet.

Děšť neustával, pršelo celý den a celou noc.

A stále prší, ačkoli minulo už čtyřicet dní.

Je lež, že zem je nepropustným dnem. To pravé dno zeje hluboko pod povrchem. Právě tam se voda hromadí a zvedá, ukrytá před našimi zraky. Teprve jedenáctého dne se voda rozlila po pevnině a začala stoupat.

Potácel jsem se po místnostech a sledoval, jak se veškeré mé snažení mění v harampádí. Zdola vyvěralo smetí. Krysy se po stěnách přemísťovaly na střechu. Z ulice vplouvaly ryby a hadi, choulící se do klubíčka při každém doteku mých bosých nohou.

Přestal jsem si vyhrnovat kalhoty. Nemělo to smysl. Přinesl jsem do domu dávno připravenou rakev, utěsnil jsem v ní vzniklé pukliny a položil ji na stůl, aby mi prozatím posloužila coby postel. Stůl a lavice jsem už předtím přibil k podlaze.

Додаток 3: Оригінал та переклад новели Ю. Іздрика «Батько»

Оригінал:

Батько

Мій тато не має жадних дивацтв. Він нічого не колекціонує, не грає на скрипці, не ганяється за жінками, не потерпає від фобій, не копирсає нігті гребінцем. При всіх його позитивних рисах - інтелігентності, порядності, інтелекті, - і при тій досить значній посаді, яку він обіймає в міській управі, тато має схильність до способу життя пересічного громадянина. Він регулярно ходить на службу, регулярно харчується, при чому поїсти любить, вечорами не проти полежати на канапі з газетою чи книжкою. В нього не буває потягу щось там підмайструвати або, скажімо, позгадувати без свідків кросворди. Кожне відхилення від усталеного порядку він намагається ліквідувати якнайшвидше і, - хоча йому вдається навдивовиж достойно виходити з незвичних, ба, навіть критичних ситуацій, - очевидно всіляке збурення забирає масу душевних сил, і тато вимушений скомпенсувати подібні втрати тривалими прогулянками по лісі. Певно, за відсутністю інших дивацтв, можна вважати дивацтвом його потяг до самотніх лісових походеньок, але в такому разі нас всіх можна трактувати як патологічних збоченців. До того ж тато не визнає всіляких там полювань, збирання грибів чи рибальства. За це я його поважаю. (новела Ю. Іздрика «Батько»)

Переклад:

Otec

Můj táta není ničím zvláštní. Nic nesbírá, nehraje na housle, nehoní se za ženskýma, netrpí žádnými fobiemi, ani si nečistí nehty zvláštním štětečkem. Při všech jeho pozitivních rysech: inteligenci, slušnosti, intelektu, i při té význačné funkci, kterou vykonává v městské samosprávě je otec náchylný k stereotypnímu (obyčejnému) způsobu života. Pravidelně chodí do práce, pravidelně se stravuje, přičemž má jídlo rád, večer si s potěšením poleží na kanapi s novinami nebo knihou. Nemá chuť někde něco opravit nebo si, například, beze svědků vyluštit křížovku. Jakékoli vybočení ze zajetých kolejí se snaží likvidovat co nejdříve, i když se mu vždy podaří vyváznout z nečekaných a kritických situací velmi úspěšně. Jistě mu jakékoliv vzrušení ubírá velké množství duševních sil a táta je donucen kompenzovat podobné ztráty dlouhými procházkami po lese. Když tedy nemá jiné koníčky, za jeho hobby můžeme určitě označit jeho náklonnost k lesním procházkám, ale v takovém případě se všichni můžeme považovat za patologické abnormály. Ještě ke všemu se tam nevěnuje lovu, sbírání hub, ani rybaření. Za což si ho vážím.